

Kreativnost u nastavi likovne kulture

Solomun, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:560716>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lucija Solomun

KREATIVNOST U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lucija Solomun

KREATIVNOST U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Marijana Županić Benić

Zagreb, rujan 2022.

Zahvala

Zahvaljujem dragoj mentorici doc. dr. sc. Marijani Županić Benić na ugodnoj i tečnoj suradnji kojom mi je omogućila da radosno završim svoje životno poglavlje studiranja. Zahvaljujem svim ostalim profesorima i učiteljima na prenesenom znanju i njihovoj toplini, a posebno prof. dr. art. Pablu Tejadi Romeru koji me svojim primjerom inspirirao na istraživanje o kreativnosti.

Veliko hvala dragim kolegama učiteljima koji su sudjelovali u istraživanju i teti Vlatki koja mi je pomogla da stupim u kontakt s njima. Omogućili su mi da brzinom munje prikupim potrebne ankete.

Posebno hvala mom kreativnom dečku Domagoju i prijateljici Katarini s kojima sam stvorila nezaboravne uspomene tijekom studentskog života. Hvala bratu Franku, prijateljima i rodbini na podršci i brizi.

Najveće hvala mojim roditeljima, Korneliji i Željku, koji su mi omogućili bezbrižno studiranje i radovali se sa mnom svakom mom uspjehu na putu.

Sadržaj

UVOD	1
1. Pojam kreativnosti	1
1.1. <i>Kreativnost kao oblik mišljenja</i>	3
2. Vrste kreativnosti	4
3. Sastavnice kreativnosti	5
3.1. <i>Kreativni proces</i>	5
3.2. <i>Kreativni pojedinac</i>	6
3.3. <i>Kreativni produkt</i>	7
3.4. <i>Kreativna okolina</i>	8
4. Važnost kreativnosti	9
5. Mjerenje kreativnosti	10
6. Kreativni učenik	10
7. Kreativni učitelj	11
8. Poticanje kreativnosti u nastavi	13
9. Poticanje kreativnosti u nastavi likovne kulture	15
9.1. <i>Kurikulum</i>	15
9.2. <i>Izvedba nastavnog sata likovne kulture</i>	16
9.3. <i>Razvoj perceptivnih sposobnosti</i>	17
9.4. <i>Uloga umjetničkih djela</i>	18
9.5. <i>Grupni rad</i>	19
9.6. <i>Otkrivanje i prikupljanje znanja i metoda</i>	20
10. Dodatna nastava likovne kulture	20
10.1. <i>Kreativne likovne igre i zadatci</i>	21
10.1.1. <i>Geometrijsko drvo</i>	21
10.1.2. <i>Petlje riba</i>	22
10.1.3. <i>Igra s igraćom kockom (namijenjena za dva ili više igrača)</i>	22

10.1.4. <i>Crtež s pet točaka</i>	23
10.1.5. <i>Što vidiš u mrlji tinte?</i>	24
10.1.6. <i>Kompozicije s inicijalima</i>	25
11. <i>Sputavanje kreativnosti</i>	25
12. <i>Metodologija rada</i>	27
12.1. <i>Cilj istraživanja</i>	27
12.2. <i>Problemi istraživanja</i>	27
12.3. <i>Hipoteze istraživanja</i>	27
12.4. <i>Vrsta, metoda i instrument istraživanja</i>	28
13. <i>Postupak provođenja istraživanja i metoda obrade podataka</i>	28
14. <i>Rezultati istraživanja i rasprava</i>	29
14.1. <i>Opći podaci o ispitanicima</i>	29
14.2. <i>Mišljenja učitelja o vlastitoj kreativnosti</i>	35
14.3. <i>Motivacija učitelja za učenje i istraživanje novih područja</i>	38
14.4. <i>Razumijevanje pojma kreativnosti kod učitelja</i>	39
14.5. <i>Stavovi učitelja o ulozi kreativnosti u nastavi</i>	43
14.6. <i>Doživljaj vlastite nastave kod učitelja</i>	46
14.7. <i>Ulaganje dodatnog truda za kreativnu nastavu</i>	47
14.8. <i>Doživljaj vlastite utjecaja učitelja na učenike</i>	48
14.9. <i>Doprinos učenika kreativnoj nastavi</i>	53
ZAKLJUČAK	58
LITERATURA	59
Popis grafikona	61
Popis slika	63
Prilozi	64

SAŽETAK

Kreativnost je ljudska sposobnost čija se važnost sve više uviđa. Sukladno tomu, nastoji ju se intenzivnije uključiti u odgojno-obrazovnom procesu.

U ovom radu se na kreativnost gleda kao na sposobnost koju svatko posjeduje, ali i kao potencijal koji se može razviti i ostvariti. U teorijskom dijelu rada nastojalo se objediniti savjete stručnjaka za provođenje kreativne nastave likovne kulture i nastave općenito. Ideja je bila oslikati kreativnog učitelja koji zna kako izvući kreativni potencijal iz svakog učenika. Premda je vrlo važno prepoznati darovite učenike, ovaj rad fokus stavlja na učenike prosječnih sposobnosti.

U istraživačkom dijelu rada nastojalo se odgovoriti na pitanja koliko su učitelji zainteresirani za kreativnu nastavu, jesu li sami kreativni, potiču li kreativnost u nastavi likovne kulture, ali i u nastavi općenito te razumiju li što je kreativnost. Istraživanje je provedeno na uzorku od 121 učitelja ($\bar{X}=191$, $M=2$) razredne nastave na području Republike Hrvatske. Instrument istraživanja bio je anketni upitnik kreiran putem *Google obrasca*, a istraživanje je provedeno u kolovozu 2022. godine. Podaci su obrađeni deskriptivnom statističkom analizom pomoću programa *Google tablica*. Izračunate su maksimalne, minimalne i prosječne vrijednosti za dob kao i aritmetička sredina i standardna devijacija za odgovore procjena na Likertovoj skali.

Istraživanjem je utvrđeno kako učitelji žele i nastoje potaknuti kreativnost u nastavi likovne kulture i nastavi općenito. Većina ispitanika smatra sebe kreativnom osobom, a svoju nastavu kreativnom. Nadalje, ispitanici tvrde kako su spremni uložiti dodatan trud za provođenje kreativne nastave te dopuštaju i učenicima da doprinose svojim idejama. Većina učitelja smatra da potiče kreativnost kod učenika.

Ključne riječi: kreativnost, likovna kultura, suvremena nastava, kreativni učitelj

ABSTRACT

Creativity is a human ability whose importance is increasingly recognized. Accordingly, efforts are being made to involve her more intensively in the educational process.

In this paper, creativity is seen as an ability that everyone possesses, but also as a potential that can be developed and realized. In the theoretical part of the paper, an attempt was made to consolidate the advice of experts for the implementation of creative teaching of art and teaching in general. The idea was to portray a creative teacher who knows how to bring out the creative potential of every student. Although it is very important to recognize gifted students, this paper focuses on students of average abilities.

In the research part of the paper, an attempt was made to answer the questions of how interested the teachers are in creative teaching, whether they are creative themselves, whether they encourage creativity in art classes, but also in classes in general, and whether they understand what creativity is. The research was conducted on a sample of 121 teachers (Female=191, Male=2) of classroom teaching in the Republic of Croatia. The research instrument was a questionnaire created through a Google form, and the research was conducted in August 2022. The data were processed by descriptive statistical analysis using the Google Sheets program. The maximum, minimum and average values for age were calculated, as well as the arithmetic mean and standard deviation for the Likert scale responses.

The research determined how teachers want and strive to encourage creativity in art and teaching in general. Most respondents consider themselves a creative person, and their teaching creative. Furthermore, the respondents claim that they are ready to put in extra effort to carry out creative classes and allow students to contribute their ideas. Most teachers believe that it encourages creativity in students.

Keywords: creativity, art culture, contemporary teaching, creative teacher

UVOD

Ako je svrha škole obrazovati i odgojiti dijete za život onda je kreativnost jedna od glavnih sposobnosti koje će mu biti potrebne u nepredvidljivom i dinamičnom svijetu. Tejada, García i Montiano (2019) obrazlažu kako se učenike više ne može obrazovati za nešto fiksno jer živimo u svijetu koji se mijenja brže no ikada. Nepredvidljivost budućnosti primorava obrazovni sustav da opremi učenike vještinama koje će im omogućiti da se mogu dobro snaći u drugačijem svijetu koji će doći. Stvoriti rješenja za nove probleme, razumjeti novo funkcioniranje svijeta i posjedovati kooperativne vještine neke su od važnih vještina za budućnost.

Danas je pridjev *kreativan* postao stalni epitet za svaki proces, čin ili djelo koje karakteriziraju emocionalna sloboda, sloboda od određenih ograničenja poput cenzure, ali i od vanjskog i osobnog pritiska. Premda svaki čovjek posjeduje kreativni potencijal to ne podrazumijeva da ga izražava u svakom susretu s umjetnošću. Kada bi definicija kreativnosti bila konsenzusno utvrđena možda bi je bilo lakše uočiti i poticati. Stoga će se u ovom radu istraživati granice pojma kreativnosti.

Primarno obrazovanje poseban je period obrazovanja jer ono dočekuje djecu iz predškolskog odgoja i uvodi ih u školski sustav. Istraživanja pokazuju kako je to kritičan period kada često dolazi do značajnog opadanja kreativnosti kod djece (Grupas; McCormick i Plugge prema Škrbina, 2013). Stoga učitelji razredne nastave trebaju posebno obratiti pozornost na zadržavanje kreativnosti kod učenika. Ako se kreativnost zadrži u primarnom obrazovanju, njezin potencijal će moći lakše ostvariti u daljnjem obrazovanju i drugim životnim situacijama.

1. Pojam kreativnosti

Premda je riječ kreativnost nastala u 19. stoljeću, o njoj se pisalo još u Staroj Grčkoj. Sposobnost umjetnika da stvori nešto originalno Platon je smatrao božanskom inspiracijom, a Plotin je jedino takva umjetnička djela kategorizirao lijepima (Weiner, 2000; prema Degmečić, 2017). Prije renesanse ponajprije se cijenila vještina odnosno sposobnost imitacije prirode i prihvaćenih majstora. Takva se sposobnost povezivala s kreativnošću sve do renesanse kada se sve više počela diferencirati imitacija prirode i imitacija božanskih ideja. Imitacija prirode koja je sama po sebi imitacija božanske ideje

prirode bila je smatrana imitacijom imitacije. Stoga je imitacija božanskih ideja bila smatrana izravnijom poveznicom između čovjeka i božanskog. Zanimljivo je kako u kineskom jeziku ne postoji riječ *kreativnost*. Kineski umjetnici (kao i europski umjetnici do doba renesanse) nisu se potpisivali na svoje radove jer se smatralo kako oni nisu odgovorni za izum ili umjetničko djelo budući da su samo imitirali prirodu i time učili od nje (Degmečić, 2015).

Korijen samog pojma riječi povezuje se s indoeuropskim *ker, kere* što znači rasti te s latinskim *creatio* što također znači rasti ili stvarati. George Puttenham prvi je upotrijebio riječ *create* u kontekstu umjetničkog stvaralaštva 1589. godine (Weiner, 2000; prema Degmečić, 2015) te su se time počele razlikovati vještina i tehnička točnost od sposobnosti da se stvori nešto novo. Tijekom stoljeća, distinkcija između vještine i originalnosti u umjetnosti postajala je sve jasnija (Degmečić, 2015).

Velik broj definicija kreativnosti svodi se na fenomen kojim se nečega poznatog stvara nešto novo, drugačije i neočekivano (Feldhusen i Goh, 1995; Sternberg i Lubart, 1999; prema Županić Benić i Vidović, 2018). Somolanji i Bognar (2008) nastoje sažeti velik broj definicija kreativnosti u jednu kao sposobnost koja je urođena svakom čovjeku. Ona mu omogućuje da stvara novinu u materijalnoj ili duhovnoj sferi koja je originalna, ekonomična i primjenjiva u određenom kontekstu. Sukladno tomu, čovjek je kreativno biće. Degmečić (2017) zagovara kako je kreativnost dio onoga što nas čini ljudima. Njegova kreativnost ne mora se manifestirati u granama umjetnosti da bi bio priznat kao kreativno biće. Robinson (2017) također upozorava kako kreativnost nije ekskluzivna za određena područja poput umjetnosti i znanosti. Ona je jednostavno kvaliteta inteligencije koja se može aktivirati u bilo kojoj situaciji. Tejada, García i Montiano (2019) argumentiraju kako je i kuhanje ručka od oskudnog izbora namirnica u hladnjaku jednostavan primjer kreativnog čina iz svakodnevnog života. Ovaj primjer dovodi do Kaufmanove (2012; prema Županić Benić, 2021) podjele primjene kreativnosti u 5 domena: osobna/svakodnevna, znanstvena, izvedbena, mehanička/znanstvena i umjetnička.

Kreativnost je apstraktan pojam koji spada u kategoriju pojmova koji se ne mogu odrediti jednom definicijom. Ipak kada bi se kreativnost morala svesti na dva kriterija, to bi bili originalnost i efikasnost (Jaeger 2012; Stein 1953; prema Županić Benić, 2021). Dacey i Madaus (1969) smatraju kako je svaki pokušaj da se formulira konsenzusna definicija kreativnosti osuđena na propast. Ipak, pokušaj Drevdahla smatraju izvrsnim:

„...sposobnost pojedinaca da stvore kompozicije, produkte ili ideje bilo koje vrste koji su novi ili neobični te prethodno nepoznati kreatoru. To može biti imaginativna aktivnost ili sinteza misli gdje produkt nije tek puki zbroj. Može uključivati formiranje novih uzoraka i kombinacija informacija deriviranih iz prošlosti, ali i premještanje starih odnosa u nove korelacije. Mora biti svrhovito ili orijentirano ka cilju, ne samo pusta fantazija – iako ne treba odmah imati praktične aplikacije ili biti savršen i gotov proizvod. Stvaralaštvo može biti umjetničke, literarne ili znanstvene, ali i proceduralne ili metodološke prirode.“ (1956; prema Daceyju i Madausu 1969)

Prema Somolanji i Bogнару (2008) postoji nekoliko pristupa pojmu kreativnosti koje su se razvile od početka njenog proučavanja:

- a) mistični pristup prema kojemu je kreativnost neobjašnjiv pojam koji se pripisuje nadnaravnom,
- b) psihodinamički pristup koji postavlja da je kreativnost posljedica napetosti između svjesnog i nesvjesnog nagona,
- c) kognitivni pristup za kojeg kreativnost nije samostalan proces već dio većeg mentalnog procesa razmišljanja
- d) socijalno-psihološki pristup u kojemu su motivacija, socijalna klima i osobine ličnosti važni čimbenici u kreativnom procesu
- e) konfluentni pristup koji obuhvaća kognitivni, psihološki i sociološki pristup te ističe važnost utjecaja okoline na kreativnost.

Preduvjeti za nastanak kreativnog procesa u čovjeku su brojni. Kada je riječ o osobinama ličnosti Somolanji i Bognar (2008) navode samopouzdanje, samopoštovanje, otvorenost novim iskustvima, upornost motivaciju, toleranciju na neodređenost te spremnost na rizike.

1.1. Kreativnost kao oblik mišljenja

Kada se govori o kreativnosti kao o kognitivnom procesu, tada je riječ o divergentnom obliku mišljenja. Divergentno mišljenje razlikuje se od konvergentnog kojeg karakterizira analitičnost, selektivnost, logički redoslijed te kretanje ideja unutar zadanog okvira. Konvergentnim mišljenjem čovjek nastoji doći do jednog, točnog rješenja dok divergentnim on stvara više novih rješenja s ciljem da pronađe najjednostavnije novo rješenje. Kriteriji koji određuju divergentno mišljenje su:

1. originalnost kao sposobnost davanja novih i jedinstvenih rješenja,

2. spontana fleksibilnost kao sposobnost variranja ideja u širokom opsegu kada se to ne traži,
3. adaptivna fleksibilnost kao sposobnost variranja ideja kada to zadatak nalaže,
4. fluentnost riječi kao sposobnost generiranja riječi prema određenim zahtjevima,
5. ekspresivna fluentnost kao sposobnost brže konstrukcije rečenica,
6. fluentnost kao sposobnost brzog stvaranja brojnih ideja koje su usklađene zahtjevima,
7. elaboracija kao sposobnost razrade i usavršavanja ideje (Škrbina, 2012).

Ipak, divergentno mišljenje se optimizira u kombinaciji s konvergentnim. Degmečić (2017) navodi kako je najjednostavniji model kreativnog procesa *balon* prema kojemu se prvo divergentnim mišljenjem stvaraju brojne ideje, a potom se konvergentnim dolazi do one najbolje.

Popularna teorija kreativnosti koja govori da se pri kreativnom mišljenju aktivira desna polutka mozga, a pri logičkom lijeva je netočna (Annukka, 2011; prema Clabough, 2019). Premda postoje brojna istraživanja koja govore o aktivaciji desne polutke mozga pri kreativnim aktivnostima ljudi, postoje i brojna istraživanja koja potvrđuju kako je pritom aktivna i lijeva polutka mozga. Dokazi ukazuju na to da postoji interakcija između temporalnog režnja, frontalnog režnja i limbičkog sustava (Boccia i sur., 2015; prema Clabough, 2019).

2. Vrste kreativnosti

Winner (2005; prema Huzjak 2008) radi distinkciju pojma kreativnosti tako što ga dijeli na dva pojma: *kreativnost* i *Kreativnost*. Pojam *kreativnost* odnosi se na djecu koja gotovo samostalno otkrivanju pravila u određenom području i pronalaze nove načine za rješavanja problema dok pojam *Kreativnost* označava sposobnost značajnog utjecaja na neko područje koje dijete vrlo teško može ostvariti zato što nema veliku bazu znanja i iskustva koji su potrebni da bi do značajnog napretka došlo.

Kreativnost se može razlikovati i po pristupu problemu. Ako govorimo o spontanom izražavanju u kojemu se ne promišlja o originalnosti i kvaliteti te pritom nije prisutna vještina tada govorimo o *ekspresivnoj kreativnosti*. To je prema Tayloru (1960; prema Škrbini 2013) prva razina kreativnosti koja je prisutna u dječjem stvaralaštvu od 1. do 6. godine. *Produktivna kreativnost* je druga razina u kojoj je prisutna kontrola slobodnog

izražavanja te se uočava uporaba tehnike i razvoj vještine. Takva kreativnost je usmjerena te je ona svojstvena djeci od 7. do 10. godine kada pohađaju primarno obrazovanje. U dobi od 11. do 15. godine djeca mogu prijeći na treću razinu, razinu *inventivne kreativnosti*. Karakterizira ju fleksibilan način percipiranja stvari i njihovih odnosa te dosjetljivost pri uporabi materijala i tehnika. Četvrta je *inovativna kreativnost* koja se može pojaviti u dobi od 16. do 17. godine. To je faza koju dostiže mali broj ljudi, a karakterizira ju unošenje promjena u polje umjetnosti ili znanosti. Za nju je potrebno poznavanje načela područja kojemu se doprinosi. Ako je doprinos transformativan za određeno polje znanstvenog ili umjetničkog područja tada je riječ o *kreativnosti stvaranja*. Ona se može pojaviti kod punoljetnog čovjeka.

3. Sastavnice kreativnosti

Pojedinac, proces, produkt i okolina četiri su kategorije kreativnosti prema Somolanji i Bognaru (2008).

3.1. Kreativni proces

Stanje protočnosti (*eng. flow*) prvi je opisao Csikszentmihalyi kao stanje kada je čovjek toliko zanesen aktivnošću da zaboravlja na sve oko sebe te je spreman riskirati mnogo toga za to iskustvo. To je stanje visoke intrinzične motiviranosti i užitka (1990; prema Miller, 2015). On je nastojao demistificirati to stanje opisujući ga jasnim karakteristikama (1990; prema Degmečić, 2017):

- a) jasno definiranje ciljeva;
- b) visok stupanj koncentracije na zadatak;
- c) gubitak samosvjesnosti;
- d) izmijenjen osjećaj vremena
- e) neposredna povratna sprega je kontinuirana dok se radi na zadatku;
- f) balans između stupnja sposobnosti i izazova koji novi sam izazov;
- g) osjećaj osobne kontrole;
- h) aktivnosti kao intrinzična nagrada;
- i) nedostatak svjesnosti za tjelesne potrebe kao što su glad ili umor;
- j) fokus svjesnosti je sužen na samu aktivnost, tako da su aktivnost i svjesnost spojene.

Možda bi ljudima bilo lakše vjerovati da je kreativnost čarobna pojava koja dolazi kao neočekivani bljesak ideje za koji oni nisu odgovorni, ipak tomu najčešće nije tako. Da bi čovjek bio kreativan u nekom području treba poznavati pravila, simbole i jezik istog područja. Imajući to znanje on može krenuti sa složenim i zahtjevnim kreativnim procesom. Kreativni proces može se pojasniti na mnogo relativno sličnih načina, a u ovom radu izdvojit će se integrirana verzija različitih modela kreativnog procesa (Degmečić, 2017):

1. Prepoznati problem i jasno ga definirati;
2. Steći potrebno znanje i vještine za rješavanje problema;
3. Sakupiti velik broj informacija koje se vezuju uz problem kako bi pojedinac mogao umrežiti informacije na neočekivan i nov način;
4. Odvojiti vrijeme za inkubaciju kada će nesvjesni um procesuirati informacije i generirati ideje.
5. Sakupljati ideje kroz proces inkubacije, ali i svjesnim razmišljanjem i analiziranjem informacija.
6. Kombinirati ideje, ali i postojeće koncepte na neočekivan način;
7. Izabrati najvrjedniju ideju koja zadovoljava relevantne kriterije;
8. Materijalizirati ideju u finalni kreativni produkt koji će pokazati svijetu.

3.2. *Kreativni pojedinac*

Pojedinac kao pojam predstavlja čovjeka zajedno s njegovom osobnosti, intelektom, navikama, sustavom vrijednosti, ponašanjem, obrambenim mehanizmima, fizičkim tijelom, ali i time kako poima sebe (Rhodes, 1961).

Suvremeni arhetip kreativnog pojedinca portretiran je kao autsajder koji žrtvuje sve u vlastitom životu za kreativni produkt. Strumpf (1995; Arar i Rački, 2003) navodi agresivnost, introverziju, dominaciju i nisku socijalnost koje mogu biti uzrok takvog arhetipa. Naravno, to ovisi o pojedincu i njegovoj unikatnoj kombinaciji osobina ličnosti. Kreativni pojedinac zapravo je čovjek koji puno i naporno radi. On proučava rad svojih suvremenika i prethodnika kako bi postao stručnjak u svome području jer zna da ne može stvoriti novo bez poznavanja starog (Arar i Rački, 2003).

Kreativni pojedinac senzibilan je na okolinu odnosno jače doživljava vanjske podražaje. On dopušta svijetu da ga obuzme i time proživljava nova iskustva i osjećaje.

Kreativni pojedinac također je otvoren ka novim iskustvima poput istraživanja vlastite imaginacije i fantazije, upušta se u nove aktivnosti i otkriva nove vlastite interese. Njegove vrijednosti su nekonvencionalne i liberalne te je pametan i hrabrog duha (Degmečić, 2017).

Rogers (1985; prema Stevanović, 1986) navodi tri karakteristike kreativnog pojedinca za koje smatra da su glavni preduvjeti za stvaranje kreativnog produkta:

1. *Otvorenost prema iskustvu* koja podrazumijeva elastičniji stav, sposobnost da se prihvati konfliktna situacija, ali i uspori sa zaključcima.
2. *Unutarnje mjesto vrednovanja* prema kojemu vrijednost proizvoda ne ovisi o tuđim pohvalama i kritikama već o vlastitom sudu.
3. *Mogućnost igranja s elementima i zamislama* kao sposobnost iskorištavanja danog, mijenjanja njegove namjene, preoblikovanja, stvaranja problema i rješenja.

Kreativni pojedinac posjeduje kognitivne sposobnosti nošenja s kompleksnosti, razbijanja mentalnog seta, generiranja novih ideja koje mogu biti i kontraintuitivne te posjeduje visoku razinu energije koju može usmjeriti u vlastito kreativno područje (Arar i Rački, 2003).

Kreativni pojedinac zna da ne može stvoriti nešto iz ničega. Ova činjenica donosi veliko olakšanje jer oslobađa čovjeka od ideje da treba izmisliti nešto novo iz vakuuma. Kreativni pojedinac kombinira elemente i ideje koje već postoje, ali većini djeluju nespojivima. Ako je rezultat neočekivana kombinacija postojećeg i donosi vrijednost pojedincu ili društvu tada je stvorio kreativan produkt (Adir, 2007).

3.3. *Kreativni produkt*

„Hrvatska riječ izum vrlo lijepo ukazuje da se tu radi o nečemu što je proizašlo iz čovjekovog uma (iz-um). Dakle, pojam izum jasno ukazuje kako tu nije riječ o nečemu postojećem, već o novini koja je nastala djelovanjem ljudskog uma.“ (Bognar, 2010, str. 1).

Škrbina (2012) dijeli kreativne produkte na one izražene u obliku ekspresije tj. one opipljive i produkte izražene u obliku impresije tj. sposobnost kreativnog i bogatog zapažanja. Kreativan produkt treba se odlikovati novošću, originalnošću te biti efikasan u nošenju s nekim izazovom ili od vrijednosti pojedincu ili društvu.

Jackson i Messick (1965; prema Daceyju i Madausu 1969) proglašavaju četiri kriterija koje produkt mora zadovoljiti da bi bio kreativan. Prvi kriterij je neobičnost kao nešto novo ili neviđeno. Drugi je prikladnost kojemu je svrha eliminirati produkte koji su zadovoljili kriterij neobičnosti, ali su apsurdni. Transformativnost je treći kriterij koji Bruner (1962; prema Daceyju i Madausu 1969) objašnjava kao *efektivno iznenađenje* koje zapanjuje svojom očitošću u ideji odnosno rješenju određenog problema. Četvrti kriterij je kondenzacija koja zahtjeva maksimalnu simplifikaciju kompleksnosti. Matematička formula ili poema su izvrsni primjeri kondenzacije.

Kuhn (1970; prema Degmečić, 2015) klasificira kreativne produkte u dvije kategorije: velika otkrića genija koja stvaraju *paradigmatske pomake* i manje značajna otkrića koje smatra *redovnom-svakodnevnom znanošću* Liphshitz (1958; prema Rhodes, 1961) mu se suprotstavlja tvrdeći na temelju istraživanja literature o povijesti velikih izuma, kako je svaki veliki izum iz prošlosti ili produkt povezivanja više manjih izuma ili zadnji korak razvoja nekog već postojećeg izuma. No, postoji i treći slučaj pod nazivom *eng. serendipity* ili događaj sretnog slučajnog otkrića. Do takvog događaja može doći jedino ako pojedinac ima sposobnost divergentnog mišljenja jer će tada moći primijetiti nešto značajno čak i ako to nije ono što je tražio. Tako da bi se moglo reći da se takve slučajnosti događaju onima koji ih zaslužuju (Adir, 2007).

3.4. Kreativna okolina

Kreativna ili obogaćena okolina važna je kategorija kreativnosti. Čovjeku je potrebna kulturalna raznolikost, dostupnost uzora i financijska potpora da bi razvijao vlastitu kreativnost (Csikszentmihalyi prema Škrbina, 2013). Osvrtanjem u prošlost primjećuju se žarišta kreativnosti poput Atene kao centra filozofije, arhitekture i umjetnosti u doba Stare Grčke, Firenze kao centra kulture u renesansi i Pariza kao centra medicinske znanosti i umjetnosti u 19. stoljeću. Razlog tomu je velika mogućnost komunikacije među kreativnim ljudima koja im je omogućila razmjenu ideja, učenje jednih od drugih i mentorstvo (Degmečić, 2015).

Škola kao kreativna okolina djeteta treba se voditi prema 6 načela koje predlaže Bognar (2010):

1. Stres i anksioznost učenika trebaju se nastojati svesti na minimum.
2. Proces se vrednuje više od proizvoda.

3. Uklanja se vremensko ograničenje aktivnosti.
4. Ozračje ohrabruje samoizražavanje i poziva na slobodu.
5. Dječje ideje su uvažene pa ih djeca slobodno dijele s učiteljem, ali i između sebe.
6. Natjecanje i nagrađivanje je minimalno.

Roditelji, kao najvažnije figure u djetetovu životu, pretežito reagiraju pozitivno samo na socijalno prihvatljivo ponašanje djeteta. Bognar (2010) tvrdi kako će dijete procvjetati u okolini koja ističe njegovo nekonvencionalno ponašanje i time odobrava dijete kao jedinstveno biće. Dijete će osjetiti da ga se doživljava kao osobu, a ne kao biće s manje prava i tada će s više samopouzdanja razmišljati, govoriti i postupati. Djetetu je potrebna psihološka sigurnost koja proizlazi prihvatanja da dijete ima bezuvjetnu vrijednost te iz izostanka vanjske evaluacije i prisutnosti empatije (Arar i Rački, 2003).

4. Važnost kreativnosti

Robinson (2011) na zanimljiv način oslikava ubrzanje napretka današnjih tehnologija koje snažno utječu na društvo. Kada bi se zadnjih 3000 godina sažele na 1 sat odnosno 60 minuta (period od 50 godina predstavlja 1 minutu) tada bi:

- 11 minuta prije završetka sata Gutenberg izumio tiskarski stroj;
- 3 minute prije završetka sata Samuel Morse dovršio je sustav telegrafskih kodova;
- 2 minute i 30 sekundi prije završetka sata izumljen je telefon;
- 2 minute prije završetka sata izumljen je radio;
- 90 sekundi prije završetka sata izumljena je televizija;
- 1 minutu prije završetka sata izumljen je faks;
- 25 sekundi prije završetka sata izumljeno je osobno računalo;
- 12 sekundi prije završetka sata izumljen je Internet;
- 6 sekundi prije završetka sata izumljen je mobitel.

Prethodno navedeni izumi značajno su promijenili životni stil ljudi, a iz ove usporedbe je očigledno kako promjene akceleriraju. Škola odgaja i obrazuje djecu za život te ih oprema znanjem i vještinama koje će im kada odrastu služiti i u poslu. McKinsey (1998; prema Robinson, 2011) objašnjava kako je direktorima tvrtki glavni prioritet i izazov pronaći i zadržati *talentirane pojedince* u svom kadru. Prilagodljivost, sposobnost

brzog donošenja odluka u izazovnim situacijama i upravljanje u razdobljima promjena od kritične su važnosti za opstanak i napredak firmi. Osmisliti kreativna odnosno nova rješenja za probleme koji se pojavljuju tijekom promjena koje donosi suvremeno doba ono je što čini firme uspješnima.

5. Mjerenje kreativnosti

Četiri su vrste testa kreativnosti prema Hocevaru (1981; prema Runcou i Acaru, 2012): test divergentnog mišljenja, analiza stavova i interesa, analiza ličnosti te biografska analiza. Test divergentnog mišljenja najčešće se primjenjuje. Premda kreativno mišljenje nije isto što i divergentno, divergentno mišljenje rezultira originalnim idejama koje su ujedno plod kreativnosti. Sukladno tomu, kreativnost se može izmjeriti testom divergentnog mišljenja. On mjeri karakteristike kreativnog mišljenja kao što su fluentnost, originalnost, fleksibilnost i elaboracija. Pozitivni rezultati navedenog testa informiraju o potencijalu pojedinca za kreativno mišljenje što ne podrazumijeva da pojedinac koristi svoj kreativni potencijal.

6. Kreativni učenik

Dječje mišljenje samo po sebi je povezano s kreativnosti te je ono najbolji dokaz da je čovjek po prirodi kreativno biće. „Ona imaju potrebu stvarati, pitati, odgovarati, rastavljati i sastavljati i tako u krug.“ (Zečević, 2020, str. 80) Tri su karakteristike mišljenja koje su izražene kod djeteta, a ujedno su i važne za kreativnost (Bognar, 2010):

1. Osjetljivost na unutrašnje i vanjske podražaje;
2. Izostanak inkubacije;
3. Mogućnost potpune obuzetosti nekom aktivnošću.

Dijete još nema kapacitet za inkubaciju, ali on će se on razviti tijekom vremena. Osjetljivost na unutrašnje i vanjske podražaje kao i mogućnost potpune obuzetosti nekom aktivnošću karakteristike su koje dijete mora zadržati da bi izraslo u kreativnog pojedinca. Djeca posjeduju darove imaginacije i mašte koje su važan alat kreativnih ljudi. Imaginacija je sposobnost zamišljanja nestvarnih mentalnih slika dok je mašta, kao podvrsta sposobnosti zamišljanja, sposobnost zamišljanja mentalnih slika koje imaju malo sličnosti sa stvarnim svijetom (Bognar, 2010).

Iznadprosječno kreativni učenici mogu se zamijetiti po svojoj emocionalnoj osjetljivosti, individualizmu, nezainteresiranosti za monotone sadržaje, ali i zainteresiranosti za nove ideje i iskustva. Takvi učenici često imaju neobične ideje koje su nerijetko doživljene kao čudne ili divlje od strane učitelja. Također, oni mogu izdržati situacije u kojima su po svom stavu ili preferencijama u manjini dok se velika većina s time ne može nositi. Intrinzična motivacija im je jaka te je vježbanje kreativnih sposobnosti glavno zadovoljstvo i nagrada (Čandrlić, 1988).

7. Kreativni učitelj

Često se može čuti kako učitelji i nastavnici govore da ih količina nastavnog sadržaja i kurikulum ograničavaju u individualizaciji i kreativnom izvođenju nastave. Zsigurno je tomu tako. Uz brojne pritiske kao što donose zaključivanje ocjena i nacionalni testovi, ne preostaje puno vremena za ono što se neće ispitivati testom. Stoga će kreativna nastava postojati samo u razredima kreativnih učitelja (Robinson, 2011).

Somolanji i Bognar (2008) upozoravaju kako je kreativni učitelj glavni preduvjet za ostvarivanje kreativne nastave. Takav učitelj aktivan je u nekom umjetničkom, znanstvenom ili drugom području kroz koji se kreativno izražava. Učitelj ne može poticati kreativnost kod učenika ako ju ne zna potaknuti u sebi, a kako bi ju potaknuo u sebi potrebni su specifično znanje i vještine. Učitelj koji je iskustveno upoznat s kreativnim procesom bit će samopouzdaniji u radu te će shodno tome s više sigurnosti znati pristupiti problemima u kreativnom procesu. Maksić i Spasenović (2018; prema Županić Benić, 2021) navode kako, pored obrazovnog sustava, učitelj koji ima nisko samopouzdanje u vezi vlastite kreativnosti također može biti uzrok inhibicije kreativnosti kod učenika.

Kreativni učitelj zna kultivirati klimu istraživanja, inventivnosti i otkrića u nastavi. Takav oblik rada nije ni malo lak. Naprotiv, učenje gotovih informacija iz knjiga je *lako*. Istraživački i kreativni proces sadrži velik broj etapa i zahtjeva mnogo truda i volje. Stoga učitelj koji zahtjeva od učenika da posvećeno uče, istražuju i stvaraju treba učiti, istraživati i stvarati još više. Učitelj treba biti uzor i inspiracija (Robinson i Aronica, 2016).

Kreativni učitelj razumije nastavni sadržaj u njegovoj srži i zna prenijeti svoje znanje učenicima na njima blizak i razumljiv način. Tijekom poučavanja on postavlja teška pitanja i stvara situacije koje zahtijevaju od učenika primjenu znanja (Craft, 2003; Zoglowek, 2018; Županić Benić i Vidović, 2018). Nastojeći osposobiti učenika da sam zna

rješavati probleme kroz aktivno učenje, prilagođavajući sadržaj interesu učenika te primjenjujući velik broj metoda poučavanja (Stevanović, 1986; Županić Benić, 2021).

Važno je da učitelj posjeduje način razmišljanja koji je usmjeren na razvoj (*eng. growth mindset*) koji će prenijeti na učenike. Takvim načinom razmišljanja učitelj usmjerava pažnju na okolinu kao važan čimbenik koji utječe na razvoj kreativnosti kod učenika (2010; Dweck prema Miller, 2015). Kreativni učitelj je pokretač stvaralačkih aktivnosti učenika. Uvijek traga za novim metodama, idejama, znanjem i načinima rada i time inspirira učenike. Stvara i iskorištava prilike i situacije u kojima će učenici moći istraživati, postavljati pitanja i stvarati ideje. Kreativni učitelj se kontinuirano usavršava radom, učenjem, istraživanjem i stručnim usavršavanjem. On zna da će učenici biti spremniji za budućnost ako uče rješavati probleme i eksperimentirati i tim putem doći do znanja i vještina koje određeno vrijeme zahtjeva. On je ispred vremena (Stevanović, 1986).

Neovisno o tome koliko je naučio u prošlosti, dobar učitelj zna da je danas drugačije od jučer i da mu se treba prilagoditi. Nastava danas treba konkurirati dinamičnim i šarenim videima i igrama koje učenici gledaju u slobodno vrijeme. No, svaki problem mora imati već neko rješenje. Nastavnik kemije, Jeffrey Wright, koji drži zapaljenu kuglu na svome dlanu pred učenicima intrigira ih i tada oni postavljaju pitanja kako i zašto. Učenici se zabavljaju, ali što je još važnije, oni žele naučiti više o kemiji. Ako učenici nisu zainteresirani za neki nastavni sadržaj, potrebno je tragati za načinima da se ukaže na zanimljivost sadržaja (Robinson, 2016).

Učenici trebaju učitelja s kojime se mogu povezati. Bliskost učenika i učitelja važna je iz velikog broja razloga. Jedan od njih je činjenica da su učenici motiviraniji, odgovorniji i samopouzdaniji kada znaju da je učitelju stalo do njih. Vjera u učenike najljepši je dar koji im učitelj može pokloniti. Navijanje za učenike ključno je za njihova postignuća (Robinson, 2016). U takvom okruženju njihovi potencijali se razvijaju pa tako i kreativni kapacitet. Kada učenik vidi uzbuđeni osmijeh na licu učitelja kada mu pokaže svoj crtež, igračku koju je sam izradio ili mu ispriča o svom skupljanju puževa, tada se učenik osjeća shvaćeno i podržano. Takav učenik će htjeti stvarati i istraživati još više te će znati kome se može obratiti za pomoć.

8. Poticanje kreativnosti u nastavi

„Genij je 1% inspiracije i 99% perspiracije (znojenja – rada).“

Thomas Edison (Degmečić, 2017).

Misao vodilja za poticanje kreativnosti treba biti prethodni citat. On govori kako svakoj velikoj ideji prethodi nebrojeno mnogo sati rada i učenja, a isto dolazi i nakon nje.

Kada je riječ o znatiželji, djeca su po prirodi znatiželjna. Kreativna nastava je samo oblik zadržavanja njihove znatiželje (Robinson, 2016). Djeca kod koje se uspije zadržati znatiželjni duh izrastaju u kreativne pojedince. Znatiželja podrazumijeva želju za znanjem, ali i želju za razmišljanjem o novim saznanjima i tuđim izjavama. Znatiželje nema bez kritičkog pristupa odnosno ako se slijepo prihvaćaju informacije. Stoga je poticanje znatiželje vrlo jednostavno. Potrebno je naviknuti učenike na postavljanje pitanja u komunikaciji s drugima, ali i tijekom vlastitog razmišljanja (Adir, 2007).

Za provođenje kreativne nastave potrebno je stvoriti razrednu klimu u kojoj se razvija navika divergentnog načina razmišljanja. Tada učenici postavljaju pitanja i razmišljaju o vlastitom rješenju zadanog problema. Nalaze se u stanju angažiranosti, samopouzdanja i protočnosti ideja. Istovremeno, učenici se osjećaju ugodno kada naiđu na konfliktne ideje i stavove jer se ne boje pogriješiti. U razrednoj klimi koja potiče kreativnost greška je važna sastavnica svakog putovanja do dobre ideje. Ona se nikako ne kažnjava (Miller, 2015).

Samopouzdanje učenika se gradi kroz pozitivan pristup učitelja. Thorne (2006) predlaže stavove i postupke učitelja kojima će osnažiti vjeru učenika u sebe:

- a) Djecu ne treba uspoređivati već ići s premisom da je svako dijete posebno i cijeliti njihovu unikatnost;
- b) Primjećivati uspjehe i napredak učenika te im dati do znanja da ih primjećuje;
- c) Pomoći učenicima da se nauče nositi s neuspjehom i pomoći im da pomognu sebi;
- d) Ne obezvrjeđivati probleme učenika već ih razumjeti;
- e) Davati konstruktivnu povratnu informaciju o radu učenicima te im ukazivati na pogreške u onoj mjeri u kojoj oni to mogu usvojiti.

Ken Robinson (2012; prema Miller, 2015) osvještava kako se trenutni školski sustav temelji na konformizmu, predvidljivosti i popustljivosti koje gase kreativnost u učenicima. Cilj ne bi trebao biti da učenici budu izvrsni u svakom predmetu i da time njihova različitost izbljedi. Različitost je ono što donosi najveću vrijednost društvu. Robinson sažima svoju viziju novog školskog sustava u tri ideje prema kojima školski sustav treba:

1. Prigriliti različitosti.
2. Povezati učenike s vlastitim duhom te prilagoditi i personalizirati kurikulum kako bi došlo do izražaja ono u čemu je svaki učenik dobar.
3. Pobuditi strast i interes kod učenika fokusirajući se na inovativnost i kreativnost.

Pedagoški takt učitelja koji potiče kreativnost nešto je što se treba naučiti. Učitelji sami trebaju znati kako kreativno učiti i misliti da bi to mogli potaknuti u učenicima. Učiteljima je u njihovom obrazovanju potreban kreativni autoritet koji je živi primjer onoga što oni trebaju postati. Također, potrebno je ići u korak s novim istraživanjima o prirodi kreativnog procesa. Čandrlić (1988) nudi nekoliko pedagoških uputa kako potaknuti kreativnost u nastavi:

- a) Učenicima je potrebno da ih se podrži u njihovim idejama i samostalnim pothvatima;
- b) Nastavni program treba se prilagoditi različitim učenicima;
- c) Potrebno je tolerirati nered (ako pomaže učenicima u kreativnom procesu);
- d) Treba podržavati neobične ideje i odgovore;
- e) Na pogreške se treba gledati kao na prilike da se iz njih nauči;
- f) Interese i ideje učenika treba nastojati uklopiti u nastavu;
- g) Učenicima je potrebno vrijeme da promisle o idejama;
- h) Klima međusobnog poštivanja i prihvaćanja izuzetno je bitna za svakog učenika;
- i) Učenik ih treba hrabriti na razmišljanje i stvaranje;
- j) Učitelj treba razviti toplu atmosferu u kojoj izdvaja vrijeme da sasluša učenike i smije se s njima;
- k) Valja dati učenicima prilike da donose odluke i biraju;
- l) Kritičizam svesti na minimum;
- m) Postavljati pitanja koja potiču divergentno mišljenje (provokativna pitanja gdje je više točnih odgovora ili se traži mišljenje);

n) Usuditi se napraviti nešto novo i drugačije.

Cilj kreativne nastave je osloboditi kreativni potencijal svakog učenika. Različiti učenici će pokazati različite razine kreativnosti u različitim područjima. Raznovrsnost učeničkih sposobnosti i preferencija je najveće bogatstvo razreda. To znači da su učenici na putu da pronađu svoje kreativno odnosno interesno područje. Kreativnost može biti potisnuta ako se učenike ograničava na samo određena kreativna područja. Kada učenik pronađe vlastito, on ulazi u svoju vlastitu snagu te je na putu da oslobodi svoj potencijal (Robinson, 2011).

9. Poticanje kreativnosti u nastavi likovne kulture

Umjetnost je važna za razvoj mišljenja, osjetila, motorike, pamćenja, govora i mašte, ali i radi povezivanja tih dijelova (Turković, 2009; prema Županić Benić, 2011).

Većina odraslih ljudi smatra za sebe da ne znaju crtati. Zašto je tomu tako? Ako se osobi zada zadatak da nacrtá zgradu koju vidi kroz prozor, vrlo je vjerojatno da će ju pokušati nacrtati hiperrealistično. Uskoro će shvatiti da ne može i zaključiti kako ne zna crtati. U tom procesu naišao je na dva problema. Prvi problem je perceptivni koji zahtjeva da se stvari sagledaju na drugačiji način, a drugi je tehnički koji zahtjeva vještine kako bi se prenijelo na papir ono što oko vidi (Robinson, 2011).

Djeca prirodno razvijaju svoje crtačke sposobnosti tijekom odrastanja. Oko 9. godine počinju crtati predmete u perspektivi i obraćaju pozornost na detalje te između 11 i 13 godine doživljavaju vrhunac ako nemaju učitelja ili mentora koji ih usmjerava. To je dob kada djeca ili napuštaju crtanje ili se opredjeljuju za realistički, ekspresionistički ili simbolistički stil.

9.1. Kurikulum

Nastava likovne kulture određena je kurikulumom prema kojemu je jedan od ciljeva navedenog nastavnog predmeta izražavati kreativno mišljenje produkcijom ideja i rješavanjem problema („Nacionalni okvirni kurikulum“, 2011). Pored njega, svrha predmeta je pomoći učeniku da oblikuje svoj identitet, obogati sliku o sebi i svijetu, likovno se opismeni te nauči koristiti likovne alate, tehnike i medije („Likovna kultura“,

2019). Učitelj, kao izvoditelj nastavnog predmeta prema kurikulumu, treba imati na umu sve ciljeve tijekom izvođenja nastave.

Nastava likovne kulture omogućuje učenicima sagledavanje stvari iz više perspektiva te im dopušta da istražuju i griješe. Likovna kultura važno je područje za razvoj kreativnog potencijala djeteta budući da nema unaprijed definirane odgovore koji se očekuju od djeteta. Kao takva, ona omogućuje razvoj kreativnosti koju će učenici moći primijeniti i na drugo područje (Zečević, 2020).

9.2. Izvedba nastavnog sata likovne kulture

Struktura nastavnog sata likovne kulture vrlo je bitna za učenike jer im zadaje okvire u kojima stvaraju. Balans između slobode i strukture temelj je kvalitetno pripremljene nastave kreativnog procesa. Stevanović (1986) predlaže izvođenje kreativnog procesa u nastavi u četiri faze, a one su:

1. postavljanje cilja (motivacija);
2. Izrada plana;
3. Stvaralački rad i ispitivanje;
4. Produblivanje i sređivanje rezultata.

Lowenfeld (1959; prema Škrbina, 2012) je smatrao kako kreativnost nije uvijek spontana aktivnost koja dolazi nenajavljeno već da ona ovisi o vanjskim čimbenicima. U nastavi učeniku sve treba biti jasno. Na početku sata likovne kulture učenik mora znati odgovore na pitanja što, kako i zašto. Treba poznavati i razumjeti motiv odnosno što stvara, cilj i način vrednovanja odnosno zašto stvara te metodu i sredstvo odnosno kako stvara (Stevanović, 1986).

Nastava likovne kulture ne bi se trebala ograničavati samo na učionicu. Bezić (2021) navodi kako je nastava izvan učionice učenicima znatno zanimljivija. U novom okruženju, kao što su park, trg ili ulica, učenici su koncentriraniji, uporniji, motiviraniji i sretniji. Učenike će posebno ispuniti ako su oplemenili prostor vlastitim stvaralaštvom. Bezić (2021) je upoznala učenike prvog razreda gimnazije sa *street art* umjetnošću te su potom učenici obilazili područje oko škole i osmišljavali kako bi zanimljive površine mogli vizualno obogatiti. Ovakav zadatak mogao bi se provesti i u razrednoj nastavi uz kvalitetno vodstvo učitelja. Slijedi nekoliko primjera radova gimnazijalaca.

Slika 1. „Ribice“ (Bezić, 2021).

Slika 2. „Bijeg“ (Bezić, 2021).

9.3. Razvoj perceptivnih sposobnosti

Rojas i Marisol (2012) naglašavaju važnost perceptivnog razvoja te predlažu što češće aktiviranje osjetila gledanjem, dodirivanjem, mirisanjem i osjećanjem. Time se djecu bogati iskustvima koja im razvijaju senzibilitet, a ona ujedno mogu biti i poticaj za stvaralaštvo. Smatraju kako su likovne aktivnosti temeljni dio djetetova perceptivnog razvoja jer kroz proces razvijaju perceptivne sposobnosti. Marcel Proust (Adir, 2007) poetično objašnjava kako prava čarolija otkrivanja ne leži u otkrivanju novih krajolika već u novim očima.

Perceptivne sposobnosti razvijaju se i proučavanjem nepoznatih stvari, bića i pojava. Adir (2007) smatra kako je povezivanje nepoznatog s nečim poznatim prema analogiji najbolji način npr. kada su domorodci u Novoj Gvineji vidjeli avion oni su ga nazvali velikom pticom i time su nepoznato definirali poznatim. Obrnuti proces kojim se poznato povezuje s nepoznatim jednako je važno. Kreativni pojedinci trude se primijetiti nepoznato u poznatom. Japanski dizajner Oki Sato (2020) poziva na postavljanje pitanja „Što ako?“ Npr. bočica vode uobičajeni je predmet čiji čep zavrćemo i odvrćemo u tri pokreta, no što ako bismo čep mogli samo maknuti i staviti bez zavrtnja i odvrtnja? Ili što ako bi iz boce moglo piti istovremeno više ljudi? Sato (2020) svakodnevno nebrojeni broj puta postavlja sebi pitanje „Što ako?“ te tvrdi kako poneka dođe do zanimljivih ideja.

9.4. *Uloga umjetničkih djela*

Umjetnička djela oblik su komunikacije između umjetnika i promatrača. Marcel Duchamp (1957; Skender i Karas, 2017) smatra kako su umjetnik i promatrač ravnopravni sudionici te komunikacije. On ih doživljava kao igrače u igri, a ta igra teče od stvaranja preko promatranja do mišljenja. Županić Benić (2011) smatra kako kroz susret s umjetničkim djelima učenici mogu spoznati novi, vizualni oblik komunikacije, pored jezičnog, koji je sve prisutniji oblik komunikacije u vremenu u kojemu živimo.

Učenici mogu mnogo naučiti o likovnom jeziku od samih umjetnika proučavajući njihova umjetnička djela. Kroz proces analize umjetničkog djela, učenici razvijaju vizualno-prostornu inteligenciju i likovno-aprecijacijske sposobnosti (Markulin, 2021). Profesionalni umjetnici i amateri tragaju za inspiracijom proučavajući druga umjetnička djela. U procesu promatranja djela, važno je znati vrednovati umjetničko djelo, a zatim promišljati o vlastitom stvaralaštvu (Ishiguro i Okada, 2022).

Watts (2007; prema Županić Benić, 2011) navodi tri razloga za korištenje umjetničkog djela u nastavi:

1. Razviti svjesnost i razumijevanje prema umjetničkim djelima i umjetnicima;
2. Povezivanje i istraživanje vlastitog stvaralaštva s umjetničkim djelima;
3. Razvijanje kritičkih vještina gledajući umjetnička djela.

Ishiguro and Okada (2016; prema Ishiguro i Okada, 2022) proveli su istraživanje među studentima kojima je likovna umjetnost bila glavni predmet i studentima kojima nije.

Istraživanje je pokazalo kako studenti kojima je likovna umjetnost bila glavni predmet češće doživljavaju inspiraciju i kreativno stvaranje od drugih studenata. Nadalje, An i Youn (2018; prema Ishiguro i Okada, 2022) proveli su eksperiment u kojemu su zatražili ispitanike da proučavaju umjetničko djelo, zatim da izvrše vlastitu procjenu na *skali inspiracije (Inspiration scale)* kojoj su trebali dodijeliti stupanj slaganja s tvrdnjom „Osjećam inspiraciju“ i „Osjećam se inspirirano da nešto radim“ te su u konačnici trebali generirati ideje u poslovnom kontekstu npr. osmisliti ime za marku tjestenine, načine recikliranja otpada, dizajnirati tipkovnicu i dr. istraživanje je pokazalo kako aprecijacija umjetničkih djela pozitivno utječe na fluentnost i originalnost ideja.

9.5. Grupni rad

Premda su nastavne jedinice najčešće oblikovane za individualni oblik rada, grupni rad je također zastupljen. S obzirom na njegovu višestruku dobrobit, timski rad bi trebao biti više prisutan.

Brainstorming je najčešći način rješavanja problema u grupnom radu. Takav oblik rada može povećati produktivnost kreativnih pojedinaca, ali ju i smanjiti ukoliko članovi grupe izgube motivaciju ili koordinaciju (Degmečić, 2017). Također, grupni rad odvija se, prema Tuckmanovom modelu, u pet faza. Sve grupe ne prolaze kroz sve faze ovog modela, a neke ne dosegnu zadnju fazu:

1. Formiranje – članovi grupe nastoje smanjiti anksioznost i povećati sigurnost postavljajući granice i uljudnim ponašanjem;
2. *Storming* – članovi se bore oko moći te se dijele u koalicije s obzirom na različite ideje;
3. Normiranje – postavlja se cilj i struktura te se dijele uloge i zadaci;
4. Izvođenje – svaki član rješava zadatak za koji je on optimalan, zna što rade drugi članovi grupe, a tijekom rada otvoreno dijele informacije;
5. Završetak – zadatak je završen i grupa se raspada (Tuckman, 1965, 1977; prema Degmečić, 2017).

Nerijetko se grupni rad provodi tek iz formalnosti bez prisutnosti suradničkog ponašanja u grupi koje je njegova svrha. Grupni rad je svrhovit jedino ako je u njemu prisutna pozitivna komunikacija, međusobno pomaganje, zajednički rad i donošenje odluka radi dolaska do zajedničkog cilja (Johnson i Johnson, 2002).

9.6. Otkrivanje i prikupljanje znanja i metoda

Lowenfeld (1939; prema Arnheim, 1983) uveo je ideju *slobodne kreativne ekspresije* kao pravo svakog djeteta da samo odabire u kojoj formi će se kreativno izražavati. Istaknuo je kako svaki stil treba biti poštovan te se treba podržati i nastojati razumjeti. S druge strane, djecu treba upoznati sa stilovima i znanjem koji već postoje. Nema smisla da sami *otkrivaju toplu vodu*. Kada prouče umjetnička djela secesije ili fovizma te naslikaju svoj rad u jednom od stilova, otkrit će nešto novo. Okušavajući se u različitim stilovima obogatit će svoje iskustvo i steći znanje iz kojega će moći stvoriti nešto novo (Adir, 2007).

Postoji velik broj metoda i pristupa kojima se kreativnost može potaknuti. Dijete treba osjećati da su njegove ideje dobrodošle te da će biti uvažene i prihvaćene. Umjesto nuđenja rješenja, učitelj bi trebao postaviti pitanja koja potiču na pronalazak novih rješenja poput „Možemo li drugačije?“ ili „Možeš li nešto doraditi?“. Takva pitanja potiču na konstruktivno mišljenje te za njih ne postoji jedan ispravan odgovor. U pozitivnoj atmosferi učenik će se osjećati sigurno verbalizirati svoje misli i ideje. Važno je potaknuti diskusiju kroz koju će učenik moći razmotriti i razviti ideju. Potrebno je stvoriti ozračje u kojemu je individualnost poželjna jer ona potiče učenike na izražavanje vlastitih unutarnjih poriva (Belamarić, 1986; prema Škrbina, 2013).

10. Dodatna nastava likovne kulture

Svaki umjetnik ima medij u kojemu se izražava. Pomoći učenicima da pronađu svoj vrlo je važno jer tek kada im je s njime ugodno rukovati, moći će se kroz njega izraziti. Netko će preferirati oblikovanje skulpture od žice, netko slikanje vodenim bojama, a netko stvaranje digitalnih animacija. Robinson (2017) tvrdi kako je pronalazak pravog medija grandiozan trenutak u kreativnom životu pojedinca. S druge strane, kreativnost može biti potisnuta krivim medijem. Stoga djeci treba dati prostora i prilike da pronađu vlastiti medij. Također, kako bi se pojedinac mogao kreativno izraziti kroz određeni medij, treba ga ovladati.

Dodatna nastava likovne kulture odlično je mjesto gdje učenici mogu istraživati medij, tematiku i alate koji ih zanimaju. Učenici koji vole stvarati u likovnom području imaju preferencije u vezi toga što i čime crtaju, slikaju ili oblikuju. Kako bi mogli procvjetati potrebno im je mentorstvo koje mogu ostvariti kroz dodatnu nastavu likovne kulture.

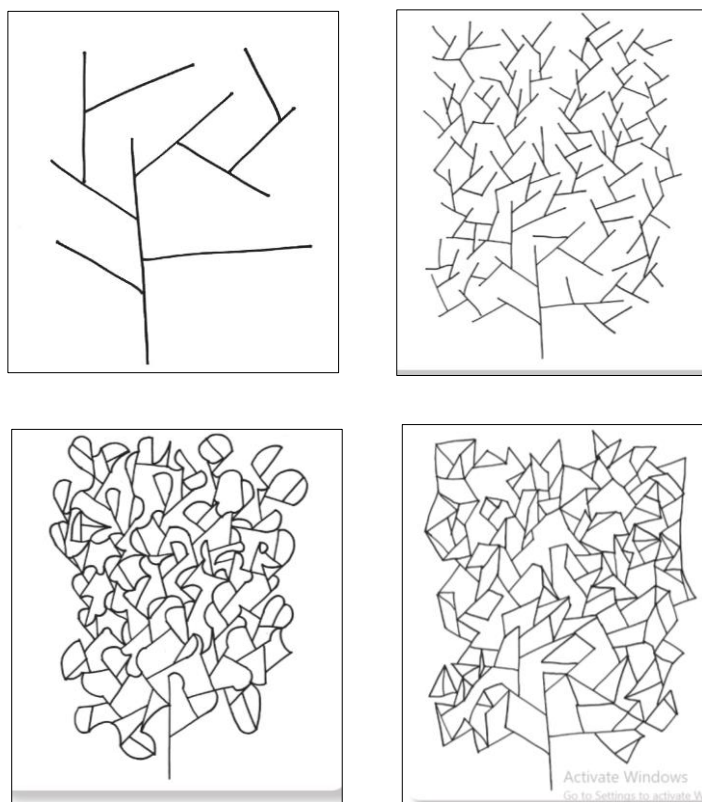
10.1. Kreativne likovne igre i zadatci

Jednostavnim igrama i zadatcima djeci se mogu postaviti interesantni likovni izazovi koji će ih potaknuti na kreativno mišljenje. Duhovita autorica Jeanette Nyberg (2016) sakupila je mnoštvo likovnih zadataka i igara za koje tvrdi da su likovni radovi uvijek drugačiji, a time i originalni. U radu će se izdvojiti nekoliko zadataka i igara koji se mogu primijeniti u dodatnoj nastavi likovne kulture:

10.1.1. Geometrijsko drvo

Djeca često šablonski crtaju drvo stoga je ovaj likovni zadatak jednostavan poticaj da ga prikažu na drugačiji način. Nakon crtanja djeca mogu spoznati kako koristeći drugačije linije svejedno mogu postići prepoznatljivo drvo.

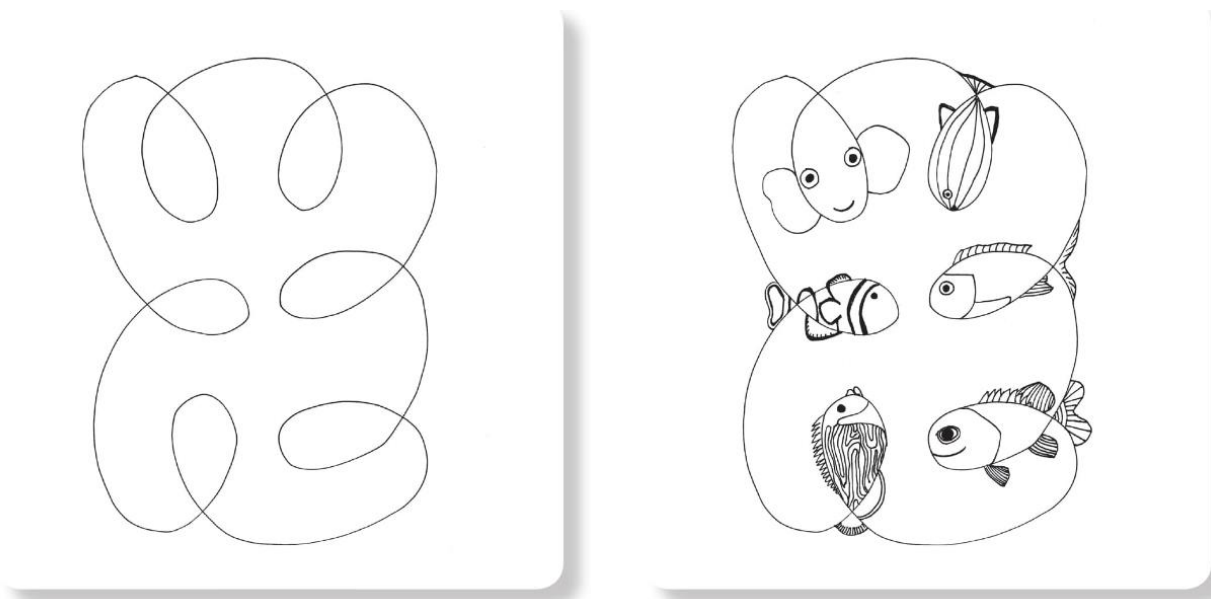
Zadatak je nacrtati deblo vertikalnom linijom i dodati mu grane ravnim linijama čime se treba popuniti veći dio formata papira. Zatim je zadatak zatvarati otvorene oblike (koje tvore linije grana drveta) linijama po želji (ravne, izlomljene, zaobljene...). Nastali oblici mogu se obojiti, a rad je gotov po osjećaju.

Slika 1. Primjer dječjih crteža za likovni zadatak Geometrijsko drvo (Nyberg, 2016)

10.1.2. Petlje riba

Zadatak je nacrtati crnim flomasterom ili kemijskom veliku, zaobljenu, zatvorenu liniju koja se na mjestima siječe i tvori zatvorene forme kao na slici 2. Potom treba svaku zatvorenu formu pretvoriti u ribu tako što će joj se dodati oči, peraje, ljuske i sl. Kako bi zadatak učinili duhovitijim, mogu se dodati i neki neobični elementi poput brkova, jezika, naočala, šešira i dr.

Slika 2. Primjer dječjih crteža za likovni zadatak Petlje riba (Nyberg, 2016)

10.1.3. Igra s igraćom kockom (namijenjena za dva ili više igrača)

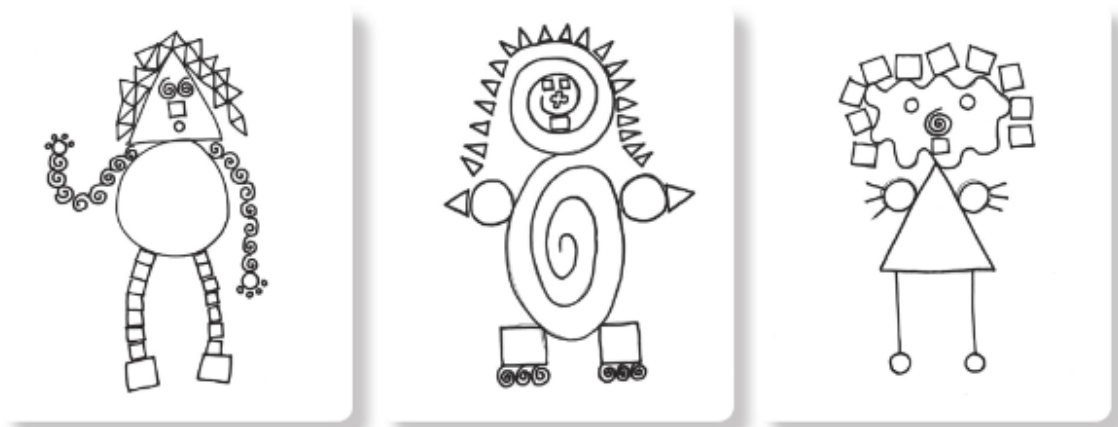
Nyberg (2016) objašnjava kako ograničavanje opcija u crtanju potiče učenike na kreativno mišljenje. U ovoj igri svaki igrač crta 10 dijelova tijela zadanim redoslijedom. Oblik kojim će nacrtati određeni dio tijela zadati će broj na bačenoj igraćoj kocki.

Crta se ovim redoslijedom:

1. Glava
2. Nos
3. Oči
4. Usta
5. Torzo
6. Ruke
7. Noge
8. Dlanovi
9. Stopala
10. Kosa

Brojke na igraćoj kocki predstavljaju:

1. Kvadrat
2. Krug
3. Krivulja
4. Trokut
5. Ravna linija
6. Spiralna linija

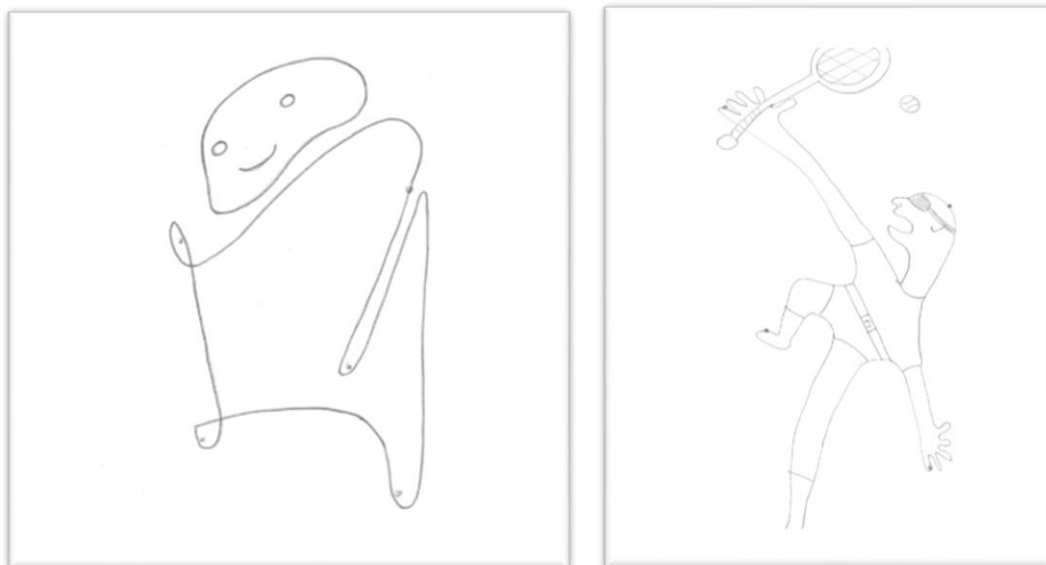

Slika 3. Primjer dječjih crteža u Igru s igraćom kockom (Nyberg, 2016)

10.1.4. Crtež s pet točaka

Za ova zadatak je potrebno nacrtati pet točaka bilo gdje na papiru. Svaka točka određuje gdje će biti pojedinačni dio tijela figure (glava, ruke i noge). Zadatak se može učiniti zabavnijim ako se primjerice donje točke odaberu za ruke, a gornje za noge.

Slika 4. Primjer dječjih crteža u zadatku Crtež s pet točaka (Nyberg, 2016)

10.1.5. Što vidiš u mrlji tinte?

Inspirirana Rorschachovim testom, Nyberg (2016) predlaže jednostavno slikanje tintom. Potrebno je presavinuti bijeli papir na pola, na jednu polovicu kapnuti nekoliko kapi tinte te preklopiti drugom polovicom papira. Nakon što se lagano pritisne papir treba ga otvoriti i ostaviti da se osuši. Dok se tinta osuši, može proučavati slika i razmišljati što ona predstavlja. Kada je tinta potpuno suha, crnim flomasterom se mogu dodati elementi koji će upotpuniti sliku.

Slika 5. Primjer dječjih crteža u zadatku Što vidiš u mrlji tinte? (Nyberg, 2016)

10.1.6. Kompozicije s inicijalima

Zadatak je nacrtati crnim markerom obrisne linije inicijala na papir veličine 15 cm x 15 cm. Zatim obojiti slova markerom jedne boje ili ispuniti uzorkom te obojiti ostatak papira drugom bojom ili ispuniti drugim uzorkom. Škarama treba izrezati papir na 4 jednaka kvadrata te isprobavati postavljanje papira u različite odnose dok se ne pronade najdraža kompozicija. Ovaj zadatak može se zakomplicirati tako što će se papir izrezati na 9 jednakih kvadrata.

Slika 6. Primjer dječjih crteža u zadatku Kompozicije s inicijalima (Nyberg, 2016)

Umjetnici znaju kako su mogućnosti likovne ekspresije beskrajne. Gregory (2015) poziva na isprobavanje raznovrsnih i neuobičajenih materijala. Njegova ideja je potaknuti pojedinca na likovnu i kreativnu ekspresiju u svakodnevnim situacijama. Smatra kako bi se kreativnost trebala i mogla uklopiti u svakodnevicu te bi tako pojedinac vidio svakodnevni predmet ili pojavu novim očima. Promijeniti nekom predmetu namjenu, vidjeti mogućnost za primjenom likovnih načela u slaganju odjeće ili serviranju hrane na tanjuru neki su od načina kako se može biti kreativnim u svakodnevici. Učitelj može zadavati jednostavne zadatke za domaću zadaću koji će potaknuti učenike da potraže prilike kako bi izrazili svoju kreativnost u svom životu.

11. Sputavanje kreativnosti

Istraživanja su pokazala kako se kod mnoge djece u razdoblju od 5. do 7. godine kreativnost smanji za 40%. Autori objašnjavaju ovu pojavu promjenom okoline odnosno

polaskom u školu. Obrazovni sustav glavni fokus stavlja na razvoj metoda učenja kao i na logiku, preciznost mišljenja i točnost (Grupas; McCormick i Plugge prema Škrbina, 2013).

U kontekstu likovnog stvaralaštva Belamarić (1986; prema Škrbina, 2013) kritizira interveniranje odraslih za vrijeme kreativnog procesa djeteta. Tvrdi kako odrasli ne bi trebali raditi kreativne radove umjesto djece kao ni ispravljati ih. To često ima vrlo negativan utjecaj na samopouzdanje djeteta te dovodi do otpora prema kreativnom stvaralaštvu. Dijete razvija nesigurnost u vlastite sposobnosti i tada nastoji izbjeći pogreške oponašanjem odraslih ili druge djece koja su doživjela odobrenje.

Belamarić (1986; prema Škrbina, 2013) se također protivi predlošcima za bojanje zbog pojednostavljenog prikaza oblika koje djeca kasnije primjenjuju u crtanju i time se isključuje njihovo daljnje opažanje svijeta oko sebe. Kada ispunjavaju predloške za bojanje naturalističkog tipa, djeca mogu to doživjeti kao da je njihovo stvaralaštvo nedovoljno realistično i zaključiti da nisu sposobna. Određeni postupci i stavovi odraslih također mogu negativno utjecati na dječje stvaralaštvo. Primjerice, pokazano ili prikriveno nezadovoljstvo i podcjenjivanje od strane odraslih, ali i pretjerano pohvaljivanje koje dovodi do zamjene ciljeva. Djetetu cilj postaje pohvala, a ne vlastito zadovoljstvo tijekom procesa i u konačnici, vlastitim radom.

Nadalje, ocjenjivanje ili uspoređivanje dječjih radova dijeli djecu u kategorije koji ona mogu protumačiti kao podjelu na *talentirane* i *netalentirane* što dovodi do gubitka samopouzdanja, a time i motivacije. Nastojanja da se kod djece postigne preciznost, čistoća i urednost kreativnog rada su ograničavajuća jer su upravo sloboda i dinamičnost karakteristike kreativnog procesa u kojima se oslobađa kreativnost djeteta (Belamarić prema Škrbina, 2013).

U nastavi, razlozi sputavanja kreativnosti su autoritativan pristup učitelja, učiteljjev naglasak na nastavni program, netolerancija učenikovih/učiteljevih pogrešaka, inzistiranje na jedno ispravnom odgovoru, ignoriranje učenikovih/učiteljevih ideja, ali i nedostatak vremena za učenike. Razlozi mogu biti i tehničke prirode kao što je prevelik broj učenika u jednom razredu, vremensko, prostorno i materijalno ograničenje (Somolanji i Bognar, 2008).

12. Metodologija rada

12.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi u kojoj mjeri učitelji¹ razumiju pojam kreativnosti te u kojoj mjeri nastoje potaknuti kreativnost u nastavi likovne kulture. Nadalje, istražilo se postoji li utjecaj godina radnog staža na razumijevanje pojma i primjenu kreativnosti te smatraju li učitelji sebe kreativnima.

12.2. Problemi istraživanja

Problem 1: Smatraju li učitelji sebe kreativnom osobom?

Problem 2: Motivira li učitelje učenje i istraživanje novih područja?

Problem 3: Razumiju li učitelji pojam kreativnosti?

Problem 4: Smatraju li učitelji poticanje kreativnosti u nastavi važnim?

Problem 5: Smatraju li učitelji vlastitu nastavu kreativnom?

Problem 6: Ulažu li učitelji dodatna trud u pripremu kako bi vodili kreativnu nastavu?

Problem 7: Potiču li učitelji kreativnost kod učenika?

Problem 8: Dopuštaju li učitelji učenicima da doprinose kreativnosti nastave?

12.3. Hipoteze istraživanja

Hipoteza 1: Većina učitelja (više od 50%) smatra sebe kreativnom osobom.

Hipoteza 2: Većinu učitelja (više od 50%) motivira učenje i istraživanje novih područja.

Hipoteza 3: Većina učitelja (više od 50%) razumije pojam kreativnosti.

Hipoteza 4: Većina učitelja (više od 50%) smatra poticanje kreativnosti u nastavi važnim.

Hipoteza 5: Većina učitelja (više od 50%) smatra vlastitu nastavu kreativnom.

---

¹ Izraz učitelji u ovome radu koristi se neutralno i odnosi se jednako na osobe muškog i ženskog spola.

Hipoteza 6: Većina učitelja (više od 50%) ulaže dodatan trud u pripremu kako bi vodili kreativnu nastavu.

Hipoteza 7: Većina učitelja (više od 50%) smatra da potiču kreativnost kod učenika.

Hipoteza 8: Većina učitelja (više od 50%) dopušta učenicima da doprinose kreativnosti u nastavi.

12.4. Vrsta, metoda i instrument istraživanja

Po vrsti, provedeno je kvantitativno transverzalno istraživanje. Podatci su se prikupili kroz anketni upitnik (Prilog 1) koji su ispunjavali učitelji razredne nastave. Anketni upitnik ispitao je kreativne osobine ličnosti ispitanika, njihovo razumijevanje pojma kreativnosti i kompetencije za provođenje kreativne nastave kroz samoprocjenu. Anketa se sastojala od 47 pitanja koja se mogu podijeliti na pitanja kratkog odgovora, pitanja višestrukog odabira i pitanja s Likertovom petostupanjskom ljestvicom za mjerenje stavova.

Prvi dio anketnog upitnika odnosi se na opće podatke o ispitanicima. Pitanja se odnose na spol, dob, godine radnog iskustva u odgoju i obrazovanju, stručnu spremu, pojačani predmet ili modul, dodatnu edukaciju u umjetničkom području, vođenje nastavnih aktivnosti u umjetničkom području, izvore za pronalazak ideja i savjeta za vođenje kreativne nastave, preferirano umjetničko područje te umjetničko područje s kojim se ispitanici bave. Ovi podaci obuhvaćeni su u 12 pitanja.

Drugi dio upitnika procjenjuje slaganje ispitanika s navedenim tvrdnjama na petostupanjskoj ljestvici Likertovog tipa. Za svaku tvrdnju ispitanici su se opredijelili za stav označujući na ljestvici stupanj slaganja: uopće se ne slažem, uglavnom se ne slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se slažem i u potpunosti se slažem. Ukupno je 35 tvrdnji kojima su se nastojale procijeniti kreativnost ispitanika, njihovo razumijevanje pojma kreativnosti, interes za kreativnom nastavom, sklonost prema poticanju kreativnosti kod učenika u nastavi likovne kulture, ali i u nastavi općenito.

13. Postupak provođenja istraživanja i metoda obrade podataka

Anketni upitnik kreiran je putem *Google obrasca* pomoću kojega su podaci i obrađeni. Anketni upitnik bio je distribuiran ispitanicima putem e-mail-a i društvenih mreža. Najvažnija društvena mreža za ovo istraživanje bio je *Facebook* na kojemu je

okupljen velik broj učitelja unutar privatnih *Facebook* grupa. Nastavnici i stručni suradnici prosljeđivali su anketni upitnik i drugim kolegama učiteljima razredne nastave.

Prije ispunjavanja anketnog upitnika, ispitanici su bili informirani o njegovoj namjeni kao i zaštiti privatnosti i povjerljivosti podataka. U uvodu su bili obaviješteni o mogućnosti odustajanja tijekom rješavanja upitnika prema Etičkom kodeksu kao i o procjeni vremena potrebnog da se anketa ispuni koje iznosi 8 minuta.

Podaci su obrađeni deskriptivnom statističkom analizom pomoću programa *Google tablica*. Izračunate su maksimalne, minimalne i prosječne vrijednosti za dob kao i aritmetička sredina i standardna devijacija za odgovore procjena na Likertovoj skali. Podaci su prikazani grafikonima koji su kreirani putem *Google obrasca*.

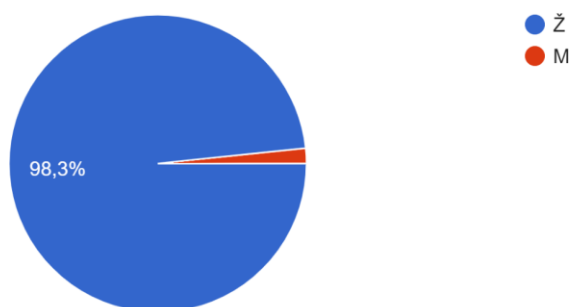
14. Rezultati istraživanja i rasprava

Rezultati istraživanja koje je provedeno na uzorku od 121 učitelja razredne nastave na području Republike Hrvatske prikazat će se grafički i deskriptivno. Kroz analizu će se prihvatiti ili opovrgnuti ranije iznesene hipoteze te će se u konačnici izvesti zaključak.

14.1. Opći podaci o ispitanicima

Istraživanje je provedeno među učiteljima razredne nastave tijekom kolovoza 2022. godine na području Republike Hrvatske. Uzorak čini 121 učitelj od čega je 119, odnosno 98,3%, ispitanika ženskog spola te su 2, odnosno 1,7% ispitanika muškog spola (grafikon 1).

Spol:
121 odgovor

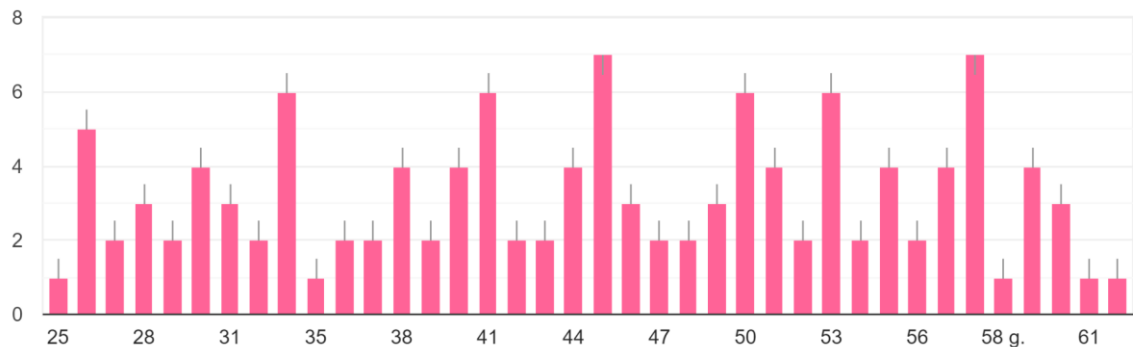

Grafikon 1. Spol ispitanika

Najmlađi ispitanik imao je 25 godine, a najstariji 63 godine. Prosjek dobi ispitanika je 44 godine, a standardna devijacija iznosi 10,46 što ukazuje na veliku raspršenost ispitanika na skali s obzirom na dob. Na grafikonu 2 može se vidjeti zastupljenost ispitanika prema dobi.

Molim Vas, na praznu crtu upišite Vašu dob brojkom.

121 odgovor

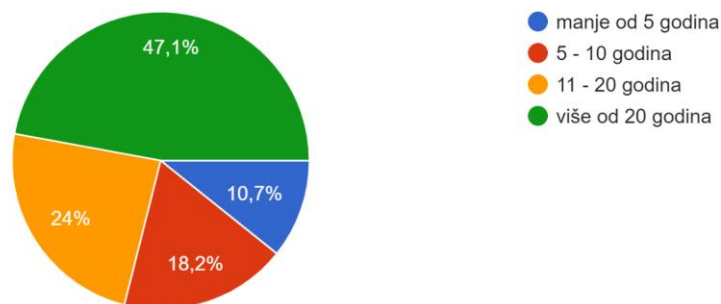

Grafikon 2. Dob ispitanika

Grafikon 3 pokazuje kako većina ispitanika ima više od 20 godina radnog iskustva u odgoju i obrazovanju. Toj kategoriji pripada 57 ispitanika, odnosno 47,1%. Između 11 i 20 godina radnog iskustva ima 29 ispitanika, odnosno 24%, od 5 do 10 godina radnog iskustva imaju 22 ispitanika, odnosno 18,2%, a 13 ispitanika, odnosno 10,7%, ima manje od 5 godina radnog iskustva.

Godine radnog iskustva u odgoju i obrazovanju:

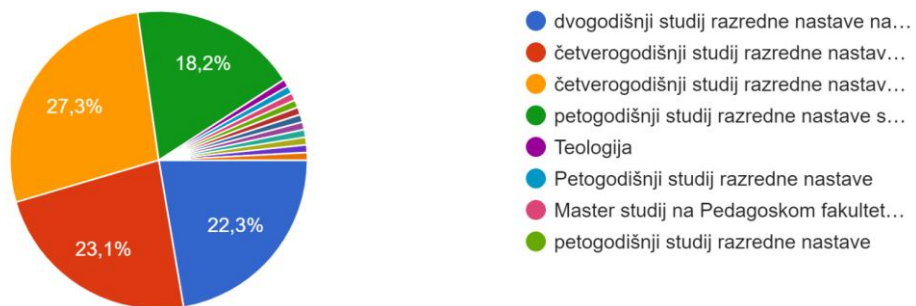
121 odgovor

Grafikon 3. Godine radnog iskustva u odgoju i obrazovanju

Na grafikonu 4 prikazani su završeni studiji ispitanika. Najveći broj ispitanika, njih 33, odnosno 27,3%, završilo je četverogodišnji studij razredne nastave s pojačanim predmetom. Sukladno godinama radnog iskustva 27 ispitanika, odnosno 22,3%, završilo je dvogodišnji studij razredne nastave na Učiteljskoj akademiji, 28 ispitanika, odnosno 23,1%, završilo je četverogodišnji studij razredne nastave bez pojačanog predmeta, a 22 ispitanika, odnosno 18,2%, završilo je petogodišnji studij razredne nastave s modulom. Ispitanici su također mogli navesti neki drugi studij koji su pohađali. Neki od odgovora koje su ispitanici naveli su Diplomski studij na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu, doškolovanje na Učiteljskoj akademiji u trajanju od dvije godine po završetku dvogodišnjeg studija na Učiteljskoj akademiji i dr.

Završeni studij:
121 odgovor

Grafikon 4. Završeni studij

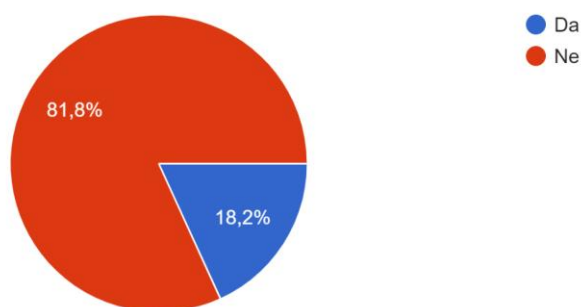
Ispitanici koji su završili četverogodišnji studij razredne nastave s pojačanim predmetom ili petogodišnji studij razredne nastave s modulom naveli su pojačani predmet ili modul koji su pohađali. Engleski jezik pohađalo je 16 ispitanika, likovnu kulturu 12 ispitanika, hrvatski jezik 11 ispitanika, matematiku 6 ispitanika, informatiku 5 ispitanika te odgojne znanosti i prirodoslovlje po jedan ispitanik.

Na pitanje jesu li se educirali u umjetničkom području 22 od 121 ispitanika je odgovorilo potvrdno (grafikon 5). Ispitanici navode kako su se u umjetničkom području educirali na stručnim skupovima i skupovima AZZO-a, pohađajući glazbenu školu, Školu primijenjene umjetnosti i dizajna, Petogodišnji studij na Likovnoj akademiji, školu stvaralaštva Novigradsko proljeće, tečajeve keramike i izrade nakita, ali i radom u

Hrvatskom filmskom savezu. Ispitanici najčešće navode kako su se educirali putem seminara, tečajeva, *online* edukacija i tečajeva u Hrvatskoj i inozemstvu. Između ostalog, ispitanici navode čitanje stručne literature i predavanja starijih kolega.

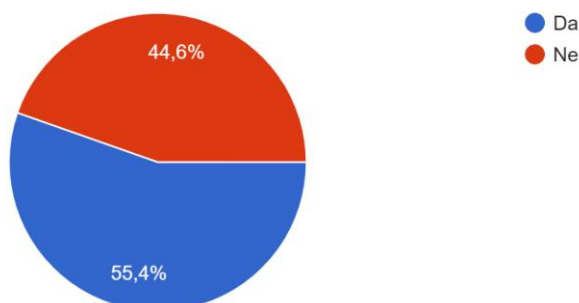
Jeste li se dodatno educirali u umjetničkom području?
121 odgovor

Grafikon 5. Edukacija u umjetničkom području

Nadalje, 67 ispitanika, odnosno 55,4%, navelo je kako vodi izvannastavnu aktivnost vezanu uz umjetničko područje (grafikon 6). 29 ispitanika vodi likovnu grupu, a neki ju kombiniraju zajedno s estetskim uređenjem škole te plesnim i literarnim aktivnostima. 14 ispitanika navodi kako vode kreativne radionice, 4 ispitanika vodi dramske, a 3 ispitanika plesno-dramsku skupinu. Zbor vode 3 ispitanika, glazbeno-scensku skupinu i folklor po 2 ispitanika, a keramičku, recitatorsku i lutkarsku radionicu vodi po jedan ispitanik.

Vodite li izvannastavnu aktivnost vezanu uz umjetničko područje?
121 odgovor

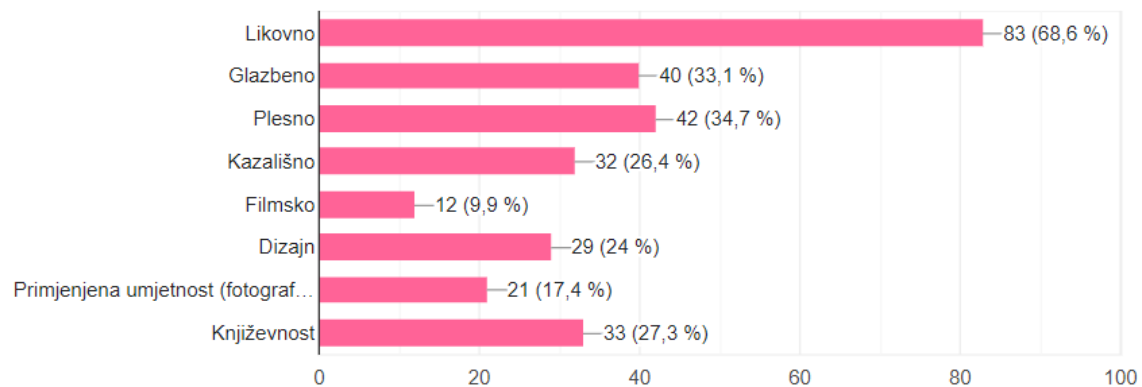

Grafikon 6. Vođenje izvannastavnih aktivnosti koje su vezane uz umjetničko područje

Potom su ispitanici trebali označiti umjetničko područje (jedno ili više njih) koje im najviše odgovara. Najviše ispitanika, njih 83, odnosno 68,6%, opredijelilo se za likovno područje, a najmanje ispitanika, njih 12, odnosno 9,9%, opredijelilo se za filmsko područje. Gotovo jednakom broju ispitanika najviše odgovaraju glazbeno i plesno područje. 42 ispitanika, odnosno 34,7%, preferira plesno umjetničko područje, a 40 ispitanika, odnosno 33,1%, preferira glazbeno umjetničko područje. Kazališno područje preferiraju 32 ispitanika, odnosno 26,4%, književnost preferiraju 33 ispitanika, odnosno 27,3%, dizajn preferira 29 ispitanika, odnosno 24%, a primijenjenu umjetnost (fotografiju, kostimografiju, restauraciju...) preferira 21 ispitanik, odnosno 17,4%. Rezultati nameću pitanje mogu li se ovi rezultati preslikati na ukupnu populaciju učitelja Republike Hrvatske? Budući da su ispitanici dobrovoljno ispunjavali anketu te su mogli pročitati naslov ankete koji je glasio “Kreativnost u nastavi likovne kulture” postoji mogućnost kako su se u većem broju odazvali učitelji koji preferiraju likovno umjetničko područje.

Molim Vas, označite umjetničko područje (jedno ili više njih) koje Vam najviše odgovara.

121 odgovor

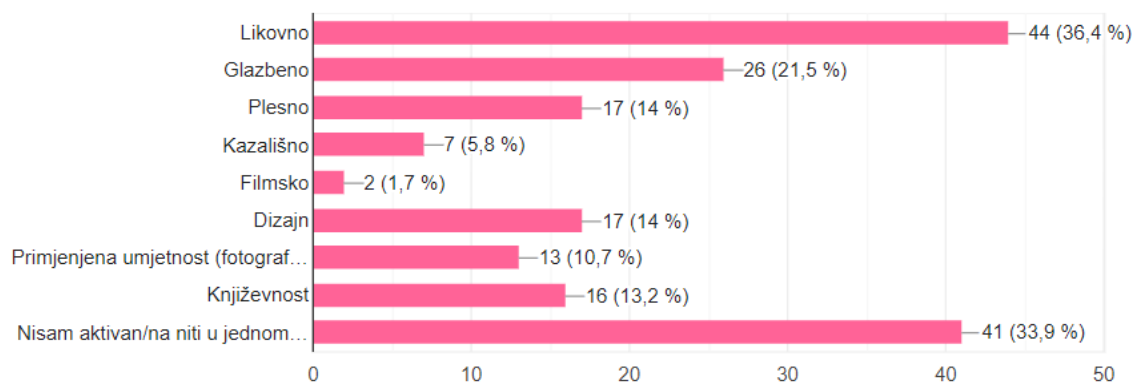
Grafikon 7. Preferirano umjetničko područje

U sljedećem pitanju ispitanici su trebali odabrati kojim umjetničkim područjima se bave odnosno navesti ako nisu aktivni niti u jednom umjetničkom području. Gotovo jednak, a ujedno i najveći, broj ispitanika naveo je ili likovno područje ili kako nisu aktivni niti u jednom umjetničkom području. Tako su 44 ispitanika, odnosno 36,4%, navela kako se sami bave likovnim stvaralaštvom, a 41 ispitanik, odnosno 33,9%, naveo je kako nije aktivan niti u jednom umjetničkom području. Nadalje, 26 ispitanika, odnosno 21,5%, bavi

se glazbom, jednak broj ispitanika, njih 17, odnosno 14%, bavi se plesom i/ili dizajnom, 16 ispitanika, odnosno 13,2%, bavi se književnošću, 13 ispitanika, odnosno 10,7% primijenjenom umjetnošću, 7 ispitanika, odnosno 5,8%, bavi se kazalištem, a u filmskom području su aktivna 2 ispitanika, odnosno 1,7%.

Molim Vas, označite umjetničko područje (jedno ili više njih) kojim se sami bavite.

121 odgovor

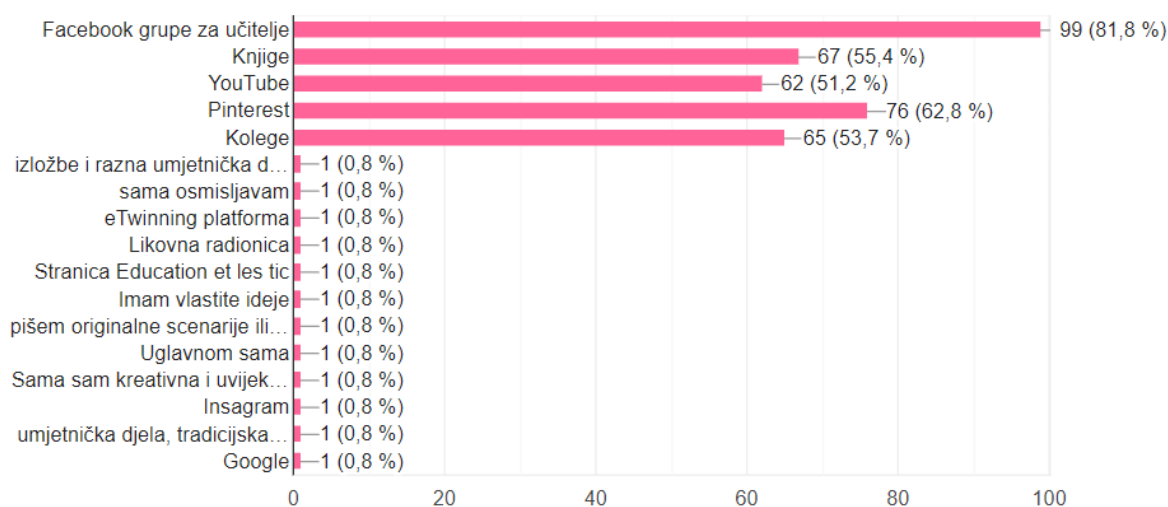

Grafikon 8. Umjetnička područja kojima se ispitanici aktivno bave

Za pitanje “Koje izvore najčešće koristite za pronalazak ideja i savjeta u svrhu provođenja kreativne nastave?” bili su ponuđene opcije, ali je dana i mogućnost ispitanicima da navedu druge izvore. Rezultati pokazuju kako su Facebook grupe za učitelje najčešći izvor ideja te ih koristi 99 ispitanika, odnosno 81,8%. Sljedeći najčešći izvor ideja i savjeta je Pinterest koji koristi 76 ispitanika, odnosno 62,8%. Za knjige se opredijelilo 67 ispitanika, odnosno 55,4%, a ideje kolega u svrhu provođenja kreativne nastave primjenjuje 65 ispitanika, odnosno 53,7%. Otprilike polovica ispitanika, njih 62, odnosno 51,2%, koristi YouTube za pronalazak ideja. Ispitanici su samostalno naveli kako pronalaze ideje na izložbama i raznim umjetničkim događanjima, kroz umjetnička djela i tradicijsku umjetnost. Navode kako inspiraciju pronalaze u drugim digitalnim kanalima kao što su Instagram, Google, eTwinning platformu, web stranicu *TIC et éducation*. 4 ispitanika, odnosno 3,3%, navode kako sami osmišljavaju ideje koje primjenjuju u vlastitoj kreativnoj nastavi. Odgovori ispitanika na ovo pitanje bi možda bili bogatiji da je bilo ponuđeno više opcija poput samostalnog osmišljavanja ideja, aktualne izložbe, umjetnička djela i sl. Može se pretpostaviti kako bi tada veći broj ispitanika označio i tu kategoriju dok se bez tih kategorija moralo osloniti na prisjećanje ispitanika.

Koje izvore najčešće koristite za pronalazak ideja i savjeta u svrhu provođenja kreativne nastave?

121 odgovor

Grafikon 9. Najčešće korišteni izvori u svrhu provođenja kreativne nastave

14.2. Mišljenja učitelja o vlastitoj kreativnosti

U drugom dijelu ankete, ispitanici su trebali procijeniti vlastitu kreativnost, osobnost, interes za kreativnom nastavom, sklonost prema poticanju kreativnosti kod učenika u nastavi likovne kulture, ali i u nastavi općenito. Postavljene su i 4 tvrdnje u vezi određenja definicije kreativnosti kojom se htjelo ispitati razumijevanje pojma kreativnosti među učiteljima. Procjenjivali su pomoću Likertove skale od 1 do 5 prema kojoj brojevi predstavljaju sljedeće: 1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem i 5 – u potpunosti se slažem.

Prvih 11 pitanja odnosilo se na samoprocjenu kreativnosti ispitanika. Na temelju rezultata ovih tvrdnji omogućit će prihvaćanje ili odbijanje prve i druge hipoteze. Dodjeljivanjem brojke na skali iznijeli su vlastite stavove o svojoj osobnosti i afinitetima. Upornost, strpljivost, težnja prema velikim postignućima, želja za isprobavanjem novih ideja kao i zanesenost u radu u interesnom području odlike su kreativnog pojedinca. Motiviranost učenjem i istraživanjem, uživanje u kreativnom izražavanju, ali i poticanje kolega na kreativnost vlastitim primjerom karakteristike su kreativnog učitelja (Somolanji i Bognar, 2008).

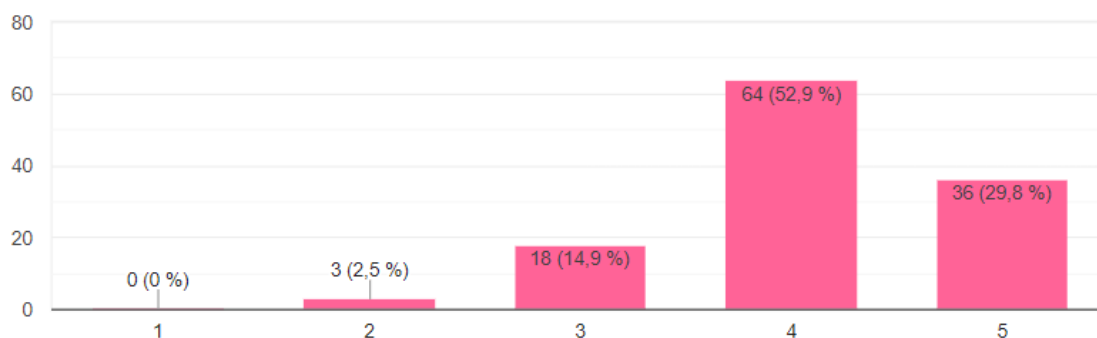
Tvrdnja	M	SD
Smatram se kreativnom osobom.	4,10	0,73
Smatram se upornom osobom.	4,43	0,73
Smatram se strpljivom osobom.	4,17	0,88
Težim velikim postignućima.	4,01	0,80
Volim isprobavati nove ideje.	4,59	0,61
Zanesen/na sam onime što me zanima.	4,51	0,67
Smatram se maštovitom osobom.	4,23	0,78
Zanima me umjetnost.	4,32	0,72
Motivira me učenje i istraživanje novih područja.	4,48	0,58
Potičem kolege na kreativnost svojim radom.	3,96	0,84
Volim se kreativno izražavati.	4,36	0,74
Ukupno	4,09	0,73
Legenda: M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija		

Tablica 1. Slaganje učitelja s tvrdnjama povezanim uz osobnu kreativnost

Na temelju grafikona 10., vidljivo je kako se čak 36 ispitanika, odnosno 29,8%, smatra u potpunosti kreativnom osobom, a aritmetička sredina svih odgovora iznosi 4,1. Time se hipoteza 1 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) smatra sebe kreativnom osobom“ se **potvrđuje**. Takav rezultat vrlo je pozitivna vijest jer vjera učitelja u vlastitu kreativnost povećava njegove kompetencije za provođenje kreativne nastave (Robinson, 2016).

Smatram se kreativnom osobom.

121 odgovor

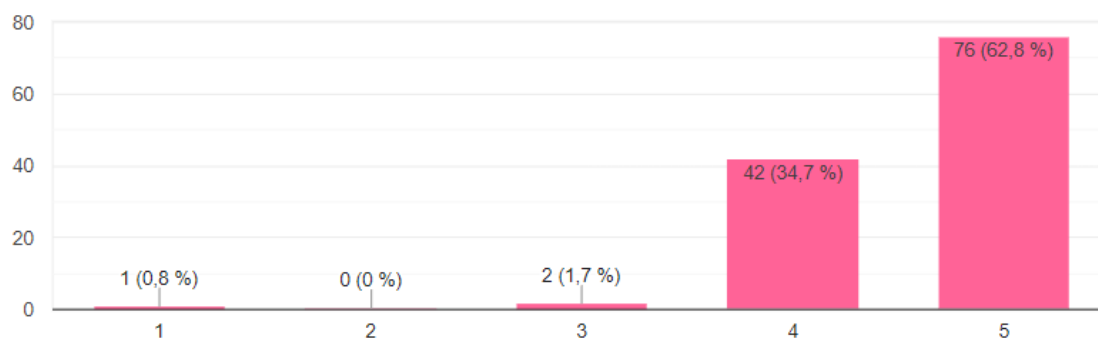
Grafikon 10. Tvrdnja „Smatram se kreativnom osobom.“

Isprobavanje novih ideja premisa je za kreativnu nastavu. Te ideje mogu dolaziti od kolega, učenika, s interneta ili od samih učitelja. Istraživanje je pokazalo kako se 76,

odnosno 62,8%, učitelja u potpunosti slaže s tvrdnjom da vole isprobavati nove ideje, a aritmetička sredina, koja je ujedno i najviša u ovom skupu tvrdnji te iznosi 4,56, ukazuje kako je većina doista voli isprobavati nove ideje.

Volim isprobavati nove ideje.

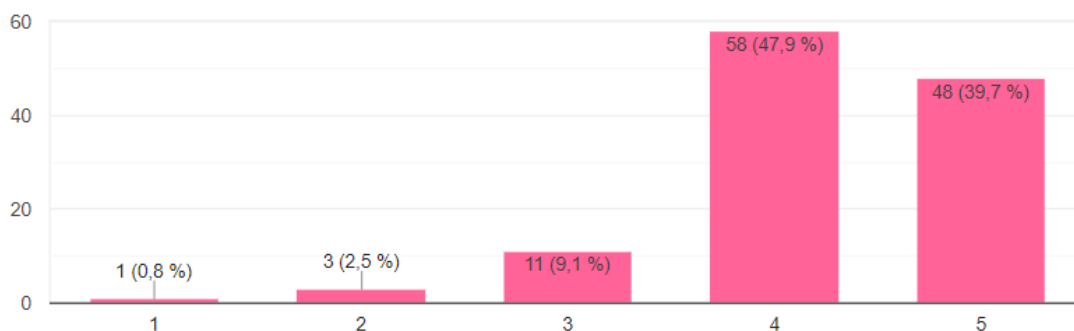
121 odgovor

Grafikon 11. Tvrdnja „Volim isprobavati nove ideje.“

Smatram se maštovitom osobom.

121 odgovor

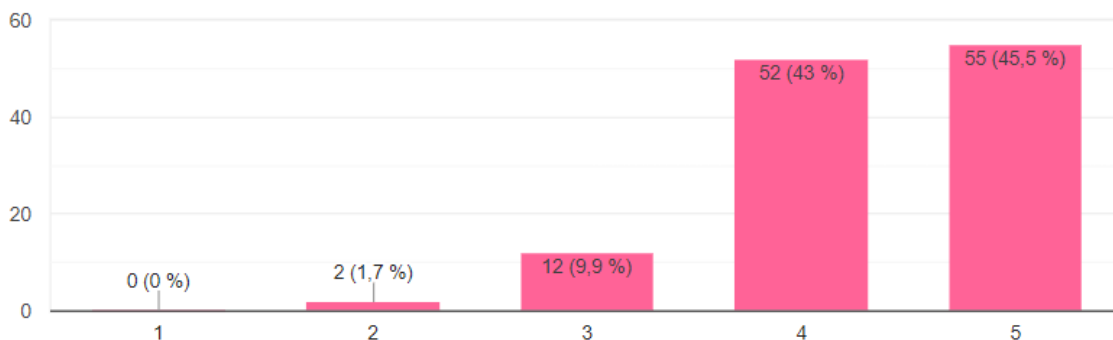
Grafikon 12. Tvrdnja “Smatram se maštovitom osobom.”

Premda umjetnost nije jedino područje u kojemu se čovjek može kreativno izraziti, ovo istraživanje proučavalo je kreativnost u nastavi likovne kulture. S tvrdnjom „Zanima me umjetnost“ 55, odnosno 45,5%, ispitanika u potpunosti se slaže, a 52, odnosno 43%, ispitanika uglavnom se slaže. Prema aritmetičkoj sredini odgovora koja iznosi 4,3 može se

zaključiti kako ispitanike doista zanima umjetnost, a ta činjenica zasigurno utječe na njihovu inspiraciju i motivaciju da ju integriraju u nastavi čim više.

Zanima me umjetnost.

121 odgovor

Grafikon 13. Tvrdnja " Zanima me umjetnost. "

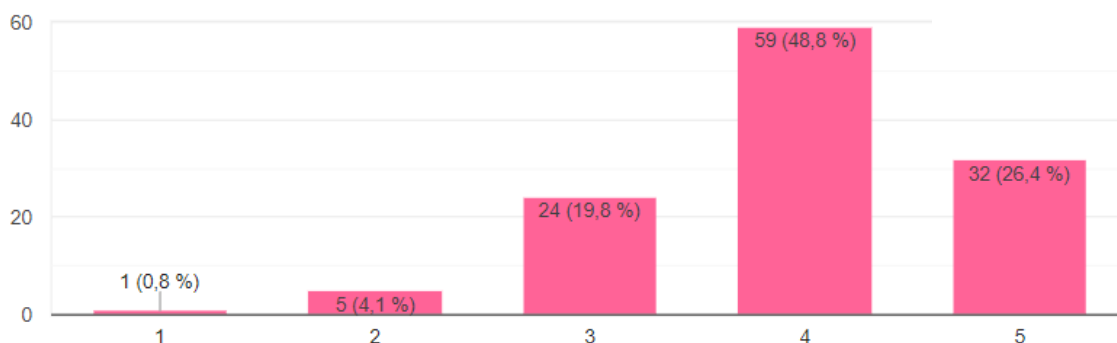
Većina ispitanika smatra da potiče kolege na kreativnost svojim radom. 32, odnosno 26,4% ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom, a 59, odnosno 48,8%, ispitanika se uglavnom slaže s tvrdnjom. Ipak, 24, odnosno 19,8%, ispitanika je zadržalo neutralnost na tvrdnju dok se 5, odnosno 4,1%, ispitanika uglavnom ne slaže s tvrdnjom te se 1 ispitanik uopće ne slaže s tvrdnjom. 65 ispitanika, u ranijem pitanju anketnog upitnika, navelo je kako im kolege pomažu u pronalasku ideja za vođenje kreativne nastave. Razmjena ideja među učiteljima odlika je kreativnih učitelja jer su oni u stalnom traganju za novim.

14.3. Motivacija učitelja za učenje i istraživanje novih područja

Tvrdnjom „Motivira me učenje i istraživanje novih područja“ ispitala se razina znatiželje kod ispitanika. Aritmetička sredina, koja iznosi 4,48, ukazuje na srednje visoku razinu znatiželje kod učitelja, a na grafikonu je vidljivo kako je čak 62, odnosno 51,2%, ispitanika dodijelilo najvišu ocjenu na skali. Tek 1 ispitanik uglavnom se protivi tvrdnji, a 2 ispitanika zadržala su svoju neutralnost. Na temelju rezultata se hipoteza 2 koja glasi „Većinu učitelja (više od 50%) motivira učenje i istraživanje novih područja“ **prihvaća.**

Potičem kolege na kreativnost svojim radom.

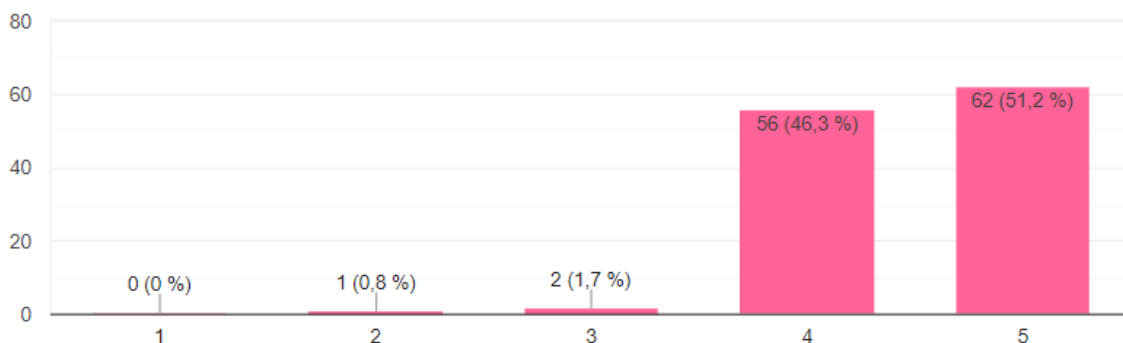
121 odgovor

Grafikon 14. Tvrdnja „Potičem kolege na kreativnost svojim radom.“

Motivira me učenje i istraživanje novih područja.

121 odgovor

Grafikon 15. Tvrdnja „Motivira me učenje i istraživanje novih područja.“

14.4. Razumijevanje pojma kreativnosti kod učitelja

Četiri tvrdnje u anketnom upitniku odnosile su se na razumijevanje pojma kreativnosti. Njima se nastojalo razjasniti razumiju li učitelji pojam kreativnosti odnosno kako ju oni doživljavaju. Na temelju tvrdnji omogućilo se prihvaćanje ili odbijanje treće hipoteze.

Ispitanici su u istraživanju pokazali nešto slabije rezultate u ovoj kategoriji tvrdnji u odnosu na prethodnu. Sve četiri tvrdnje bile su istinite te su ispitanici sukladno tomu trebali dodijeliti najvišu ocjenu tvrdnjama. Aritmetička sredina svih odgovora ove

kategorije iznosi 3,89 te ukazuje da većina ispitanika uglavnom razumije pojam kreativnosti. No, standardna devijacija, koja iznosi 1,04, ukazuje na veću različitost stavova ispitanika. Na temelju rezultata, hipoteza 3 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) razumije pojam kreativnosti“ **se prihvća**. Rezultati su niži u odnosu na rezultate stupnja slaganja s tvrdnjama drugih kategorija.

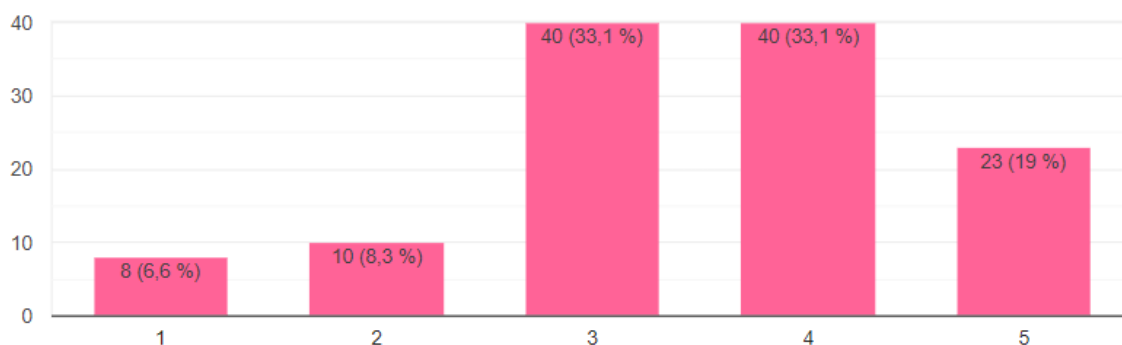
Tvrdnja	M	SD
Kreativnost je sposobnost koja je urođena svakom čovjeku.	3,50	1,09
Kreativnost je sposobnost koja se može razvijati.	4,40	0,66
Kreativnost osobe može se izmjeriti.	3,04	1,04
Kreativnost se može primijeniti u svim područjima života.	4,61	0,61
Ukupno	3,89	0,85
Legenda: M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija		

Tablica 2. Tvrdnje vezane uz razumijevanje pojma kreativnosti.

Čak 40 ispitanika, odnosno njih 33,1%, izrazilo je neutralan stav na tvrdnju „Kreativnost je sposobnost urođena svakom pojedincu.“ Takav stav može ukazivati na needuciranost u tomu što je kreativnost, ali i na vlastito ne promišljanje o istomu. Na grafikonu 16 vidljivo je kako se ipak većina ispitanika, odnosno 52,1%, slaže s tvrdnjom. S druge strane grafikona nalazi se 8, odnosno 6,6%, ispitanika koji se s tvrdnjom uopće ne slaže te 10, odnosno 8,3%, ispitanika koji se uglavnom ne slažu s tvrdnjom. Za te ispitanike može se pretpostaviti kako pojam kreativnosti povezuju isključivo s darovitim ljudima.

Kreativnost je sposobnost koja je urođena svakom čovjeku.

121 odgovor

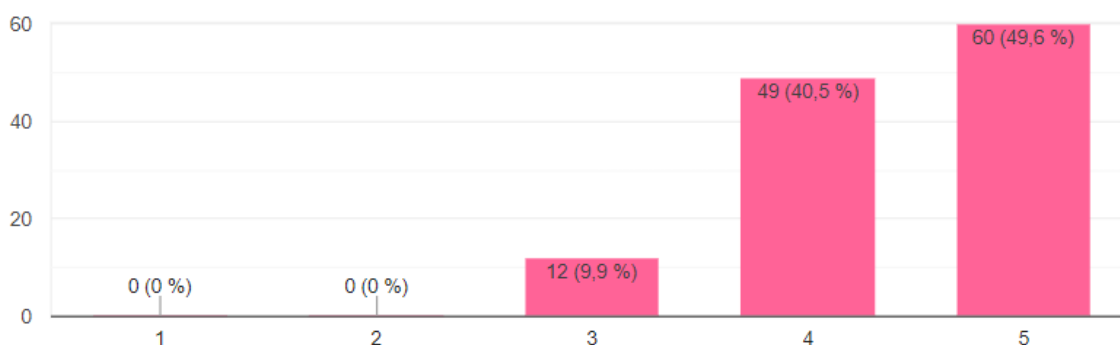

Grafikon 16. Tvrdnja „Kreativnost je sposobnost koja je urođena svakom čovjeku.“

Tvrdnja „Kreativnost je sposobnost koja se može razviti“ jedna je od rijetkih tvrdnji kojoj se niti jedan ispitanik nije usprotivio. 60, odnosno 49,6%, ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom te se 49, odnosno 40,5%, ispitanika uglavnom slaže s tvrdnjom. Tek 12, odnosno 9,9%, ispitanika zadržalo je neutralan stav. Percipiranje kreativnosti kao sposobnosti koju se može razvijati, ključna je odlika kreativnog učitelja. Takav učitelj usmjeren je na razvoj kompetencija učenika, a ne na njihova ograničenja. Svjestan je važnosti okoline koju mora učiniti kreativnom odnosno stimulirajućom za učenike.

Kreativnost je sposobnost koja se može razvijati.

121 odgovor

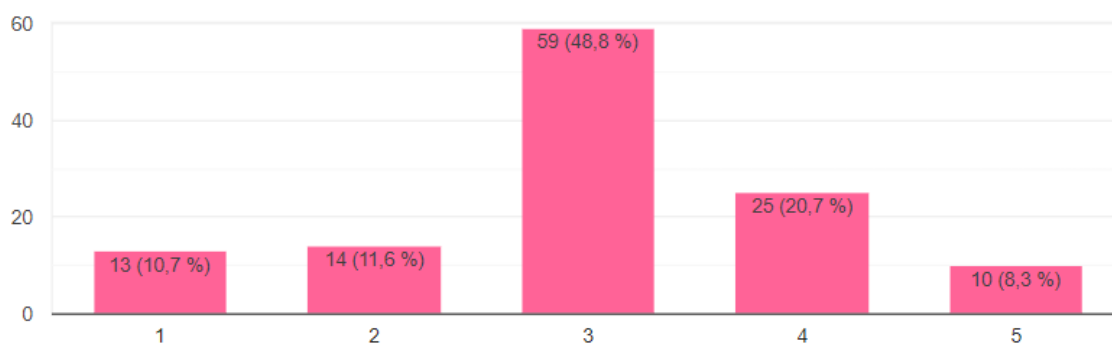

Grafikon 17. Tvrdnja „Kreativnost je sposobnost koja se može razviti.“

Najveći broj ispitanika, njih 59, odnosno 48,8% njih, izjasnilo se neutralnim stavom na tvrdnju „Kreativnost osobe može se izmjeriti“. Ovakav rezultat poziva na pitanje zašto neki učitelji ne znaju da je kreativnost mjerljiva te zašto u školama nisu dostupni testovi divergentnog mišljenja kao najčešći oblik testiranja kreativnosti? Poznato je kako škola prije svega cijeni i razvija konvergentno mišljenje te sposobnosti pamćenja i reprodukcije (Robinson, 2011). Ipak, testiranje kreativnosti može pomoći učitelju da utvrdi koji su učenici kreativniji te im pružiti potporu u razvoju njihova potencijala. Također, ako testiranje provodi na godišnjoj razini, može pratiti napredak učenika.

Kreativnost osobe može se izmjeriti.

121 odgovor

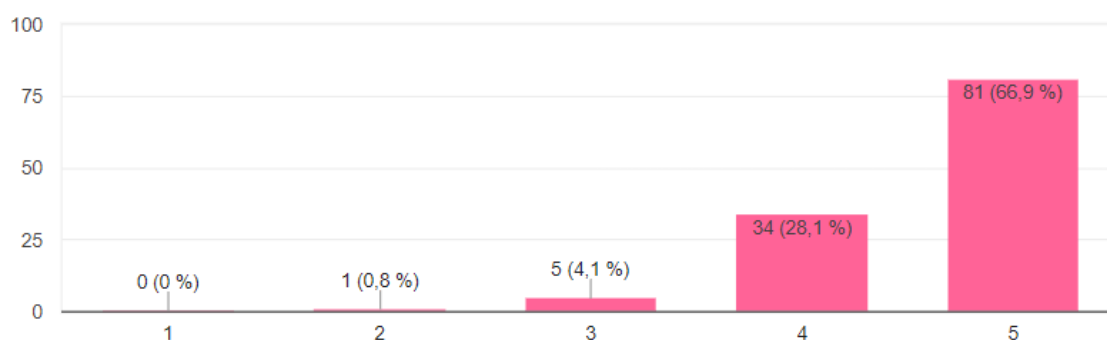

Grafikon 18. Tvrdnja „Kreativnost osobe može se izmjeriti.“

Kroz tvrdnju „Kreativnost se može primijeniti u svim područjima života“ nastojalo se provjeriti smatraju li učitelji da se kreativnost može primijeniti u svim sferama čovjekova života. Aritmetička sredina svih odgovora koja iznosi 4,61 sa standardnom devijacijom 0,61 ukazuje na većinsku složnost ispitanika s tvrdnjom. Važno je da učitelj posjeduje ovaj stav zato što učitelj razredne nastave učenike uvodi u sve nastavne predmete te ih predaje četiri godine (s izuzetkom stranih jezika i informatike od prvog razreda te glazbene kulture od četvrtog razreda). U tom razdoblju učitelji svojim pristupom grade stav učenika koji će oni ponijeti sa sobom u daljnje obrazovanje.

Kreativnost se može primijeniti u svim područjima života.

121 odgovor

Grafikon 19. Tvrdnja „Kreativnost se može primijeniti u svim područjima života.“

14.5. Stavovi učitelja o ulozi kreativnosti u nastavi

Posljednji set od 15 tvrdnji odnosio se na stavove učitelja u vezi kreativnosti u nastavi. Ispitao se stav učitelja o čimbenicima koji utječu na zastupljenost kreativnosti u nastavi, zatim o utjecaju učitelja i učenika na prisutnost kreativnosti u nastavi likovne kulture, ali i nastavi općenito. Istražilo se i nastoje li se učitelji educirati, uložiti dodatan trud i isprobavati nove ideje te smatraju li vlastitu nastavu kreativnom. Također se ponovila tvrdnja o mogućnosti razvoja kreativnosti, no ovaj puta je ona postavljena u kontekstu djece.

Aritmetička sredina odgovora ove skupine tvrdnji iznosi 4,32 te ukazuje na pozitivan pristup ispitanika prema kreativnoj nastavi. Standardna devijacija iznosi 0,70 te je neznatno manja od standardne devijacije ukupnih odgovora prve skupine koja iznosi 0,73, te se odnosi na samoprocjenu vlastitih osobina učitelja vezanih uz kreativnost.

Tvrdnja	M	SD
Poticanje kreativnosti u provođenju nastave likovne kulture od izuzetne je važnosti.	4,79	0,52
Kreativna nastava najviše ovisi o učitelju.	4,35	0,74
Kreativna nastava razvija pozitivne vrijednosti kod učenika.	4,73	0,53
Kreativna nastava zahtjeva više truda u pripremi i provođenju od tradicionalne nastave likovne kulture.	4,53	0,79
Vlastitu nastavu smatram kreativnom.	4,04	0,66
Spreman/na sam uložiti dodatan trud kako bih ostvario/la kreativnu nastavu.	4,51	0,65
Pri motivaciji i korištenju motiva za likovne aktivnosti koristim različite metode rada.	4,56	0,59
Djecu potičem da sama otkrivaju mogućnosti likovnog izražavanja.	4,56	0,58
U likovnu aktivnost uključujem poznata umjetnička djela.	4,36	0,72
Djecu savjetujem kako da se likovno izraze.	4,17	0,83
Djeca su kreativna na području na kojemu je kreativan njihov/a učitelj/ica.	3,15	1,07
Smatram da potičem učenike na kreativnost svojim radom.	4,27	0,66
Smatram da potičem eksperimentalnost u nastavi likovne kulture.	4,09	0,75
Lako prepoznajem kreativnost kod djece.	4,21	0,66
Učenici doprinose kreativnosti u nastavi.	4,52	0,62
Motivira me učenje i istraživanje novih metoda za rad s učenicima.	4,64	0,55
Želim znati više o kreativnim metodama.	4,68	0,55
S kolegama razmjenjujem kreativne ideje za provođenje nastave.	4,33	0,73
Sva djeca imaju potencijala za razvoj kreativnosti bez obzira na to jesu li posebno darovita ili nisu.	4,37	0,85

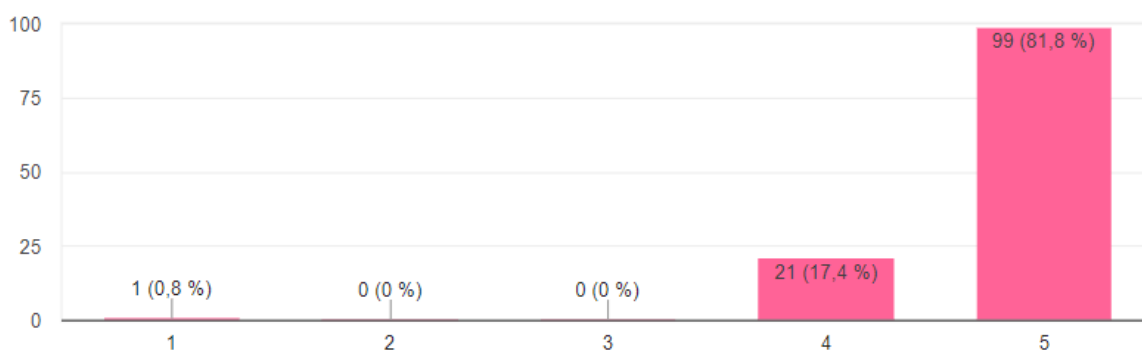
Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture pomaže mi u poticanju kreativnosti u nastavi.	3,44	1,03
Ukupno	4,32	0,70
Legenda: M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija		

Prve četiri tvrdnje odnosile su se na hipotezu 4 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) smatra poticanje kreativnosti u nastavi važnim.“ Prema aritmetičkim sredinama odgovora na tvrdnje, utvrđen je visok stupanj slaganja sa stavom da je poticanje kreativnosti u nastavi važno sto se hipoteza 4 **potvrđuje**.

Većina ispitanika u potpunosti je svjesna velike važnosti poticanja kreativnosti u nastavi. Prema grafikonu, 99 ispitanika, odnosno njih 81,8%, u potpunosti se slaže, a 21 ispitanik, odnosno 17,4%, uglavnom se slaže s tvrdnjom „Poticanje kreativnosti u provođenju nastave likovne kulture od izuzetne je važnosti.“

Poticanje kreativnosti u provođenju nastave likovne kulture od izuzetne je važnosti.

121 odgovor

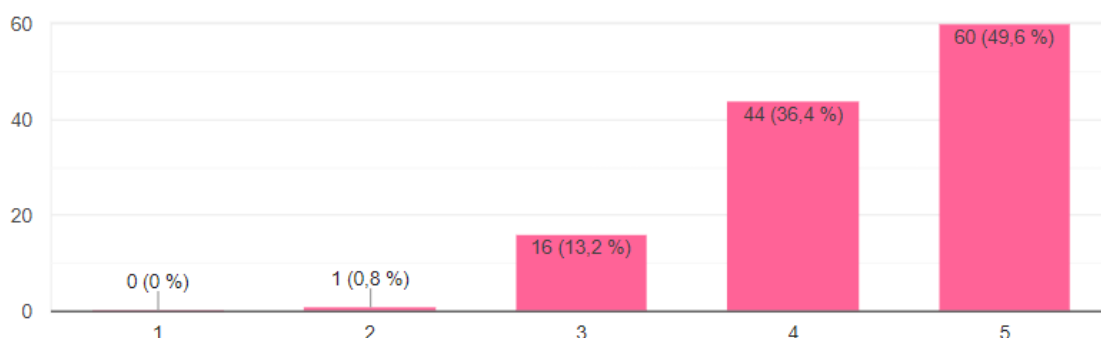

Grafikon 20. Tvrdnja „Poticanje kreativnosti u provođenju nastave likovne kulture od izuzetne je važnosti.“

Prema mišljenju ispitanika, kreativna nastava najviše ovisi o učitelju. 60 ispitanika, odnosno 49,6% njih, preuzima odgovornost za kreativnu nastavu, 44, odnosno 36,4%, ispitanika u većoj mjeri preuzima odgovornost, 16, odnosno 13,2%, ispitanika ostaje neutralno, a 1 ispitanik, odnosno 0,8%, se ne slaže s tvrdnjom.

Kreativna nastava najviše ovisi o učitelju.

121 odgovor

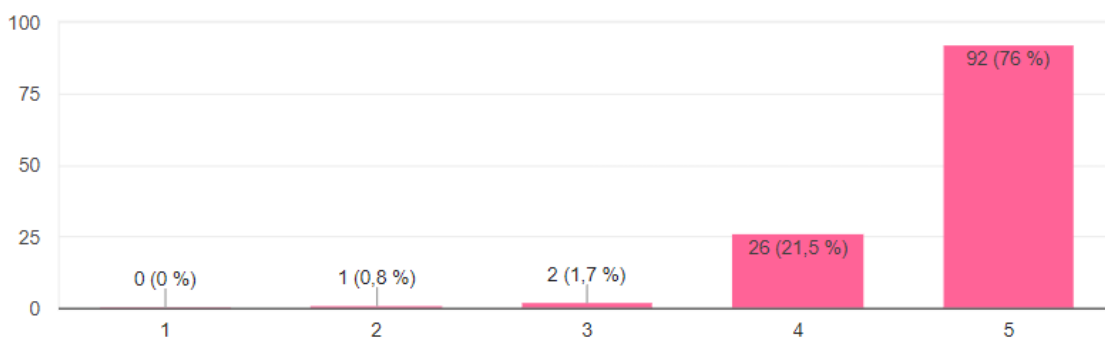

Grafikon 21. Tvrdnja „Kreativna nastava najviše ovisi o učitelju.“

Ispitanici su bili vrlo složni pri stavu da kreativna nastava pozitivno utječe na učenike, točnije da razvija pozitivne vrijednosti. Čak 92 ispitanika, odnosno njih 76%, u potpunosti se slaže s tvrdnjom, a 26 ispitanika, odnosno 21,5%, uglavnom se slaže s tvrdnjom. 1 ispitanik se protivi tvrdnji, a 2 ispitanika ostala su neutralna.

Kreativna nastava razvija pozitivne vrijednosti kod učenika.

121 odgovor

Grafikon 22. Tvrdnja „Kreativna nastava razvija pozitivne vrijednosti kod učenika.“

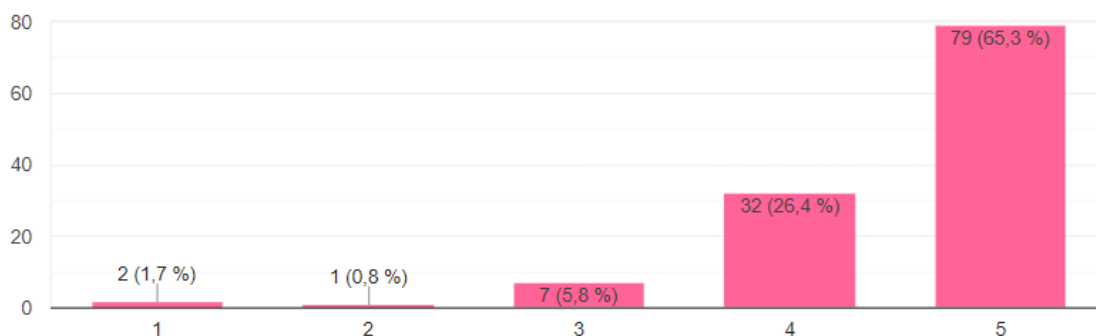
Većina učitelja, njih 65,3%, smatra kreativnu nastavu zahtjevnijom od tradicionalne, a aritmetička sredina svih odgovora iznosi 4,53 što ukazuje na visok stupanj slaganja među ispitanicima. Kreativna nastava zahtjeva pripremu tijekom koje će se istraživati i smišljati ideje kako bi se najbolje mogla obraditi neka nastavna jedinica. Često je potrebno izraditi materijale za nastavu, a jednako tako učitelj mora razviti svoj kapacitet kako bi bio na raspolaganju učenicima tijekom njihova otkrivanja, razmišljanja, postavljanja pitanja,

stvaranja i zaključivanja. Robinson i Aronica (2016) podsjećaju kako će upravo dodatni trud učitelja potaknuti učenike da oni daju sebe u proces likovnog stvaralaštva.

2 ispitanika se snažno protive, a 1 ispitanik se pretežno protivi tvrdnji da kreativna nastava zahtjeva više truda u pripremi i provođenju od tradicionalne nastave likovne kulture. Može se pretpostaviti kako takav stav proizlazi iz jasne strukture tradicionalnog sata likovne kulture koja zahtjeva kvalitetnu pripremu učitelja ili možda pronalaze pripremu za kreativnu nastavu likovne kulture jednako zahtjevnom ili čak lakšom ako je manje strukturirana.

Kreativna nastava zahtjeva više truda u pripremi i provođenju od tradicionalne nastave likovne kulture.

121 odgovor

Grafikon 23. Tvrdnja „Kreativna nastava zahtjeva više truda u pripremi i provođenju od tradicionalne nastave likovne kulture.“

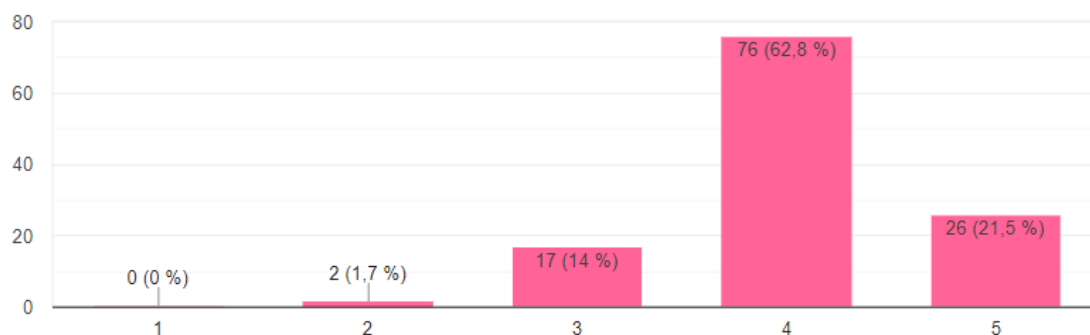
14.6. Doživljaj vlastite nastave kod učitelja

Učitelji svoju nastavu uglavnom smatraju kreativnom prema aritmetičkoj sredini koja iznosi 4,04. Tek dva ispitanika se uglavnom ne smatraju svoju nastavu kreativnom, a 17, odnosno 14%, ispitanika izjasnilo je neutralno na tvrdnju. Najveći broj ispitanika smatra svoju nastavu uglavnom kreativnom i to njih 76, odnosno 62,8%, a 26, odnosno 21,5%, samouvjerenost stoji iza toga kako je njihova nastava kreativna. Samouvjerenost u vođenju kreativne nastave Somolanji i Bognar (2008) smatraju presudnom jer će s više sigurnosti znati pristupiti problemima u kreativnom procesu.

Prema prethodnoj analizi odgovora ispitanika hipoteza 5 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) smatra vlastitu nastavu kreativnom“ **je potvrđena.**

Vlastitu nastavu smatram kreativnom.

121 odgovor

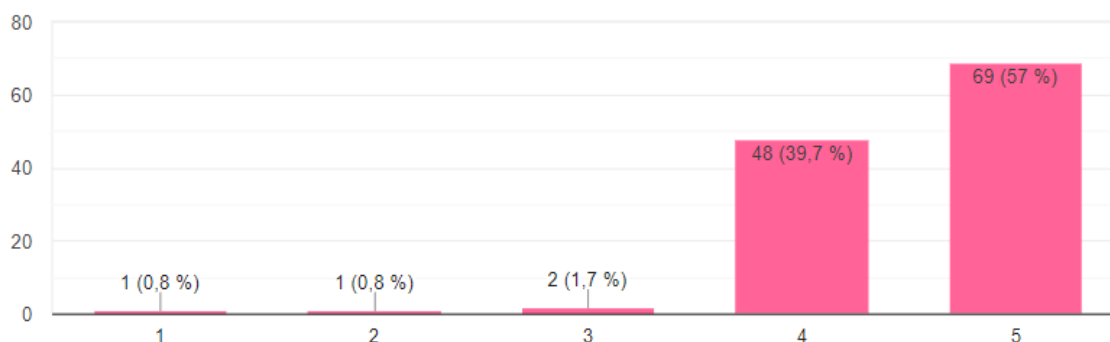
Grafikon 24. Tvrdnja „Vlastitu nastavu smatram kreativnom.“

14.7. Ulaganje dodatnog truda za kreativnu nastavu

Učitelj koji zahtjeva trud učenika prije svega se sam treba truditi. Sukladno tomu, bez dodatnog ulaganja truda kreativne nastave nema. Ispitanici su toga svjesni budući da aritmetička sredina 4,51 pokazuje kako su ispitanici spremni uložiti dodatan trud kako bi ostvarili kreativnu nastavu. Najviše ispitanika, njih 69, odnosno 57%, je u potpunosti spremno uložiti dodatan trud dok je 48, odnosno 39,7%, ispitanika uglavnom spremno uložiti dodatan trud. Standardna devijacija 0,59 ukazuje na visok stupanj složenosti ispitanika oko navedene tvrdnje. Sukladno rezultatima hipoteza 6 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) je spremno uložiti dodatan trud u pripremu kako bi vodili kreativnu nastavu“ **se potvrđuje**.

Spreman/na sam uložiti dodatan trud kako bih ostvario/la kreativnu nastavu.

121 odgovor

Grafikon 25. Tvrdnja „Spreman/na sam uložiti dodatan trud kako bih ostvario/la kreativnu nastavu.“

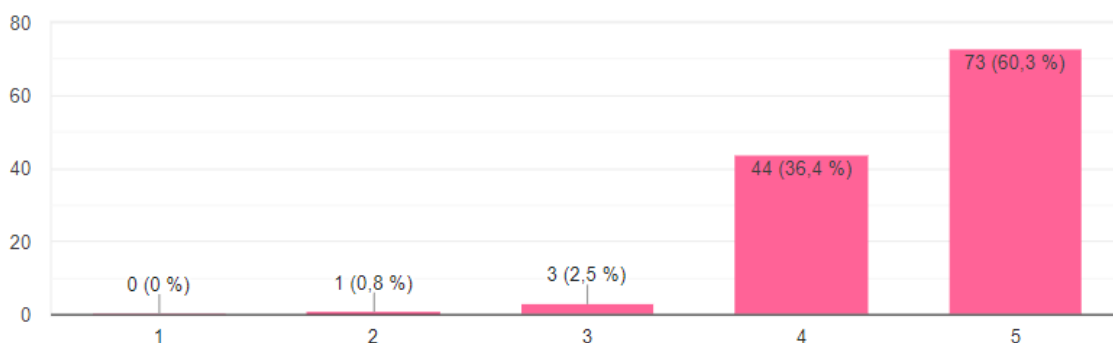
14.8. Doživljaj vlastite utjecaja učitelja na učenike

Sljedećih šest tvrdnji poslužilo je za određivanje hipoteze 7. Prema odgovorima se hipoteza 7 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) smatra da potiču kreativnost kod učenika“ **potvrđuje**.

Pri motivaciji i korištenju motiva u nastavi likovne kulture većina učitelja koristi različite metode rada. To potkrepljuju aritmetička sredina 4,56 te standardna devijacija 0,59. Iščitavajući grafikone može se uočiti kako se 73, odnosno 60,3%, ispitanika u potpunosti slaže s tom tvrdnjom, a 44, odnosno 36,4%, ispitanika se uglavnom slažu s tvrdnjom. 3 ispitanika ostala su neutralna te se 1 ispitanik uglavnom ne slaže s tvrdnjom. Ova tvrdnja potpitanje je prošle tvrdnje. Usporedimo li grafikone uočljiva je sličnost.

Pri motivaciji i korištenju motiva za likovne aktivnosti koristim različite metode rada.

121 odgovor

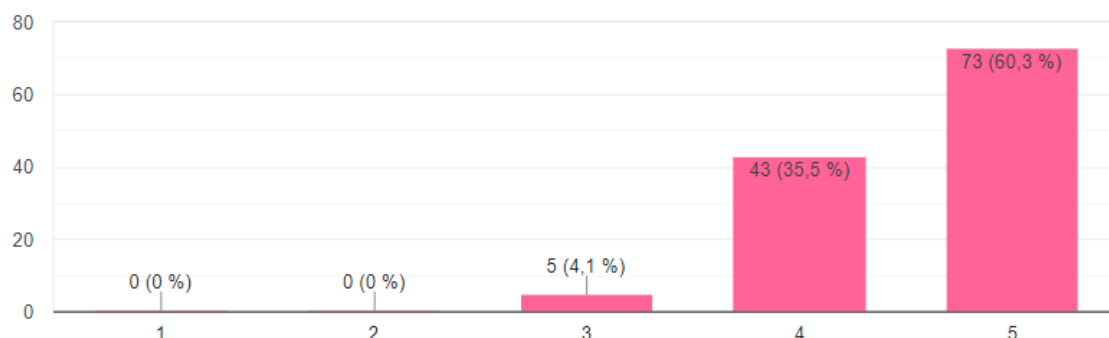

Grafikon 26. Tvrdnja „Pri motivaciji i korištenju motiva za likovne aktivnosti koristim različite metode rada.“

Čandrić (1988) smatra kako je važno poticati samostalno istraživanje djece u kreativnim pothvatima. Nastava likovne kulture pravo je mjesto za poticanje djece na eksperimentiranje s mogućnostima različitih medija. Poticanje učenika pozitivnim pristupom i bez kritiziranja ohrabrit će ih da stvaraju i isprobavaju vlastite ideje. Na grafikonu možemo uočiti kako 73, odnosno 60,3%, ispitanika maksimalno potiče učenike da sami otkrivaju mogućnosti likovnog izražavanja te da 43, odnosno 35,5%, ispitanika uglavnom potiče učenike na isto. 5 ispitanika izjasnilo se neutralno na tvrdnju.

Djecu potičem da sama otkrivaju mogućnosti likovnog izražavanja.

121 odgovor

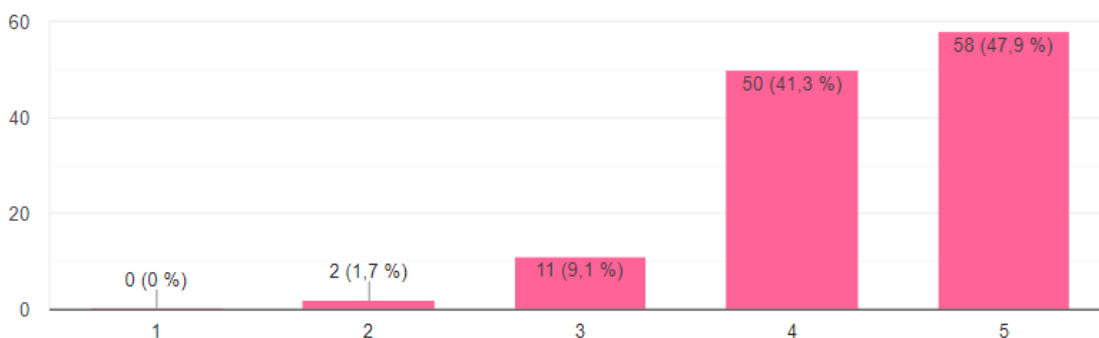

Grafikon 27. Tvrdnja „Djecu potičem da sama otkrivaju mogućnosti likovnog izražavanja.“

Huzjak (2008) naglašava važnost umjetničkih djela u nastavi. Navodi kako su ona ne samo dobra za vizualno opažanje već i za razvoj mišljenja. Analizirajući umjetnička djela, učenici vježbaju svoje perceptivne sposobnosti koje će moći primijeniti u proučavanju svoje okoline. Učenik će početi uočavati primjerice različite kontraste boja, kompoziciju, ritam i harmoniju. Stoga je uključivanje umjetničkih djela od izuzetne važnosti jer razvija i oblikuje percepciju učenika. Također, umjetnička djela mogu poslužiti i kao inspiracija učitelju za formiranje nastavnih jedinica. Prema aritmetičkoj sredini 4,36 i standardnoj devijaciji 0,72, učitelji uglavnom uključuju poznata umjetnička djela u likovnu aktivnost. Većina učitelja, njih 58, odnosno 47,9%, u potpunosti se slažu s ovom tvrdnjom, 50, odnosno 41,3% ispitanika se uglavnom slažu, dok se 2, odnosno 1,7%, ispitanika uglavnom ne slažu s tvrdnjom.

U likovnu aktivnost uključujem poznata umjetnička djela.

121 odgovor

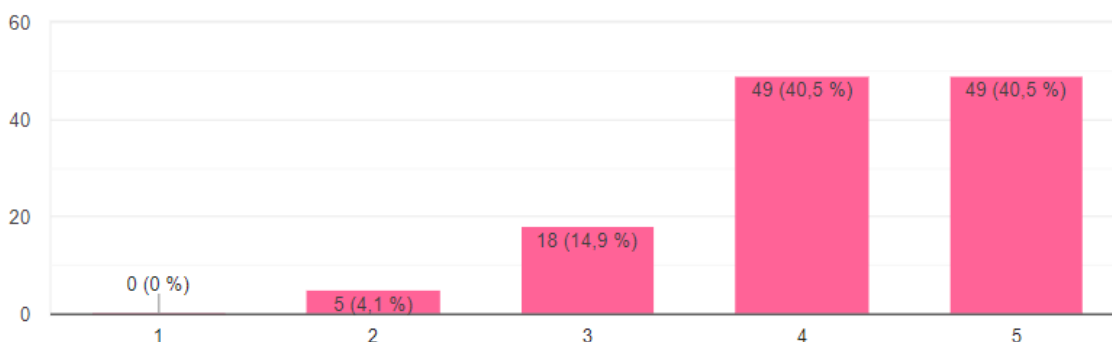

Grafikon 28. Tvrdnja „U likovnu aktivnost uključujem poznata umjetnička djela.“

Kreativni učitelj otvara učenicima nove poglede, savjetuje ih kako da obogate svoj likovni izraz, postavlja im pitanja kojima ih potiče da sami uoče njima nove mogućnosti. Ako je svrha obrazovanja ostvarivanje punog potencijala čovjeka, tada je svrha likovne kulture ostvarivanje maksimalnih likovnih mogućnosti pojedinca. Učitelj tu ima vodeću ulogu jer je na njemu hoće li odabrati bodrenje ili kritiziranje, poticanje na ideje ili serviranje i zadavanje rješenja (Čandrić, 1988). Većina ispitanika u većoj mjeri savjetuje učenike kako da se likovno izraze. To se može iščitati iz aritmetičke sredine 4,17 i standardne devijacije 0,83. 18, odnosno 14,9%, ispitanika ipak je ostalo neutralno na tvrdnju, a 5, odnosno 4,1%, ispitanika uglavnom ne savjetuje učenike u likovnom izražavanju.

Djecu savjetujem kako da se likovno izraze.

121 odgovor

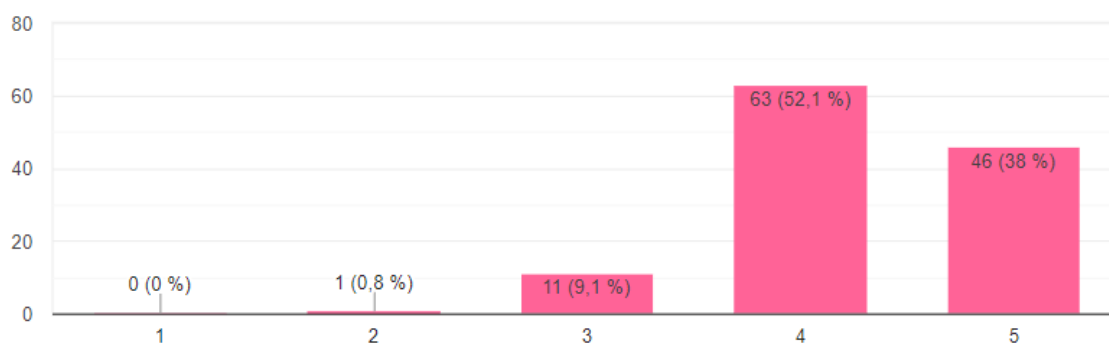

Grafikon 29. Tvrdnja „Djecu savjetujem kako da se likovno izraze.“

Većina ispitanika smatra da uglavnom potiču učenike na kreativnost svojim radom što i potvrđuju aritmetička sredina 4,27 i standardna devijacija 0,66. U anketnom upitniku, najveći broj ispitanika uglavnom se složilo s tvrdnjom, njih 63, odnosno 52,1%. 46, odnosno 38%, ispitanika u potpunosti se složilo s tvrdnjom, 11, odnosno 9,1%, ispitanika zadržalo je neutralan stav, a tek 1 ispitanik se uglavnom ne slaže s tvrdnjom da potiče učenike na kreativnost svojim radom.

Smatram da potičem učenike na kreativnost svojim radom.

121 odgovor

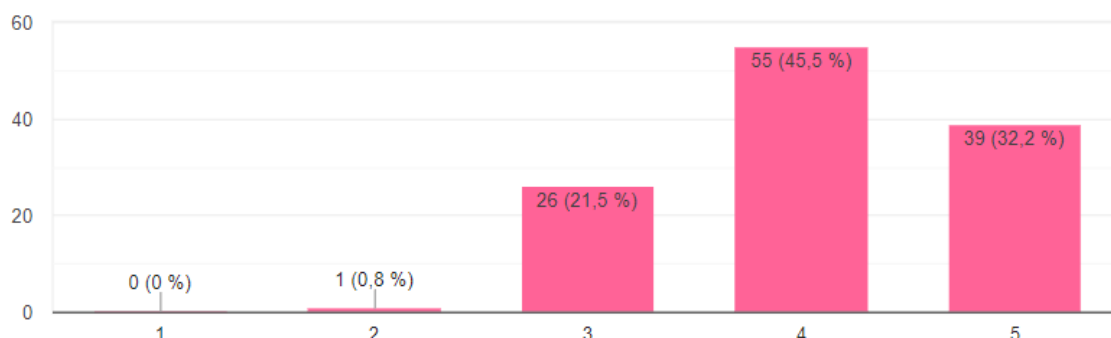

Grafikon 31. Tvrdnja „Smatram da potičem učenike na kreativnost svojim radom.“

Eksperimentalnost je ključna za razvoj kreativnosti jer bez probavanja novog i nepoznatog nema nastajanja ideja. U procesu eksperimentiranja pojedinac ima priliku stvoriti nešto novo i originalno. Aritmetička sredina ukazuje kako ispitanici uglavnom potiču eksperimentalnost u nastavi. Tek 1 ispitanik uglavnom ne potiče eksperimentalnost u nastavi, a 26, odnosno 21,5%, ispitanika je zadržalo neutralan stav. 39, odnosno 32,2%, ispitanika u velikoj mjeri potiče eksperimentalnost u nastavi likovne kulture.

Smatram da potičem eksperimentalnost u nastavi likovne kulture.

121 odgovor

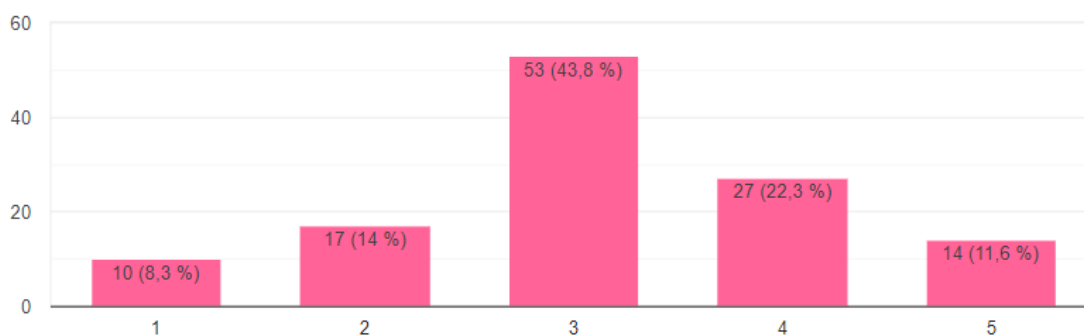

Grafikon 32. Tvrdnja „Smatram da potičem eksperimentalnost u nastavi likovne kulture.“

Najviše ispitanika zadržalo je neutralan stav na tvrdnju koja glasi „Djeca su kreativna na području na kojemu je kreativan njihov/a učitelj/ica.“ Somolanji i Bognar (2008) upozoravaju kako kreativnost učitelja ima velik i zapravo presudan utjecaj na kreativnost učenika. Stoga će učenici razviti viši stupanj kreativnosti u području u kojemu ih učitelj više potiče. Ipak, daroviti učenici zadržat će želju za razvijanjem sposobnosti u području za koje osjećaju jaku intrinzičnu motivaciju (Čandrlić, 1988). Na temelju rečenog, grafikon odgovora ispitanika ne iznenađuje. Standardna devijacija, kao i grafikon, pokazuju raspršenost odgovora prema Gaussovoj krivulji. Dakle, podjednak broj ispitanika se u potpunosti slaže i snažno protivi tvrdnji. Nešto je veća razlika između broja ispitanika koje se uglavnom slažu i ne slažu s tvrdnjom.

Djeca su kreativna na području na kojemu je kreativan njihov/a učitelj/ica.

121 odgovor

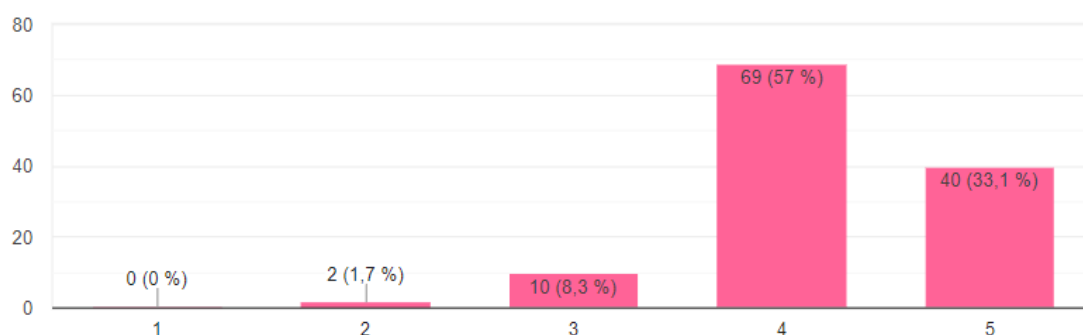

Grafikon 30. Tvrdnja „Djeca su kreativna na području na kojemu je kreativan njihov/a učitelj/ica.“

U istraživanju se htjelo otkriti smatraju li učitelji da mogu lako prepoznati kreativnost kod djece. Prema aritmetičkoj sredini, 4,21 može se izvesti zaključak kako učitelji s lakoćom uočavaju kreativne učenike. 69, odnosno 57%, ispitanika smatra da uglavnom lako prepoznaju kreativnost kod djece, a 40, odnosno 33,1%, ispitanika se u potpunosti slaže s tvrdnjom da lako prepoznaju kreativnost kod djece. Tek 10 ispitanika, odnosno njih 8,3%, ostalo je suzdržano, a 2 ispitanika, odnosno 1,7%, smatraju da teže prepoznaje kreativnost kod djece.

Lako prepoznajem kreativnost kod djece.

121 odgovor

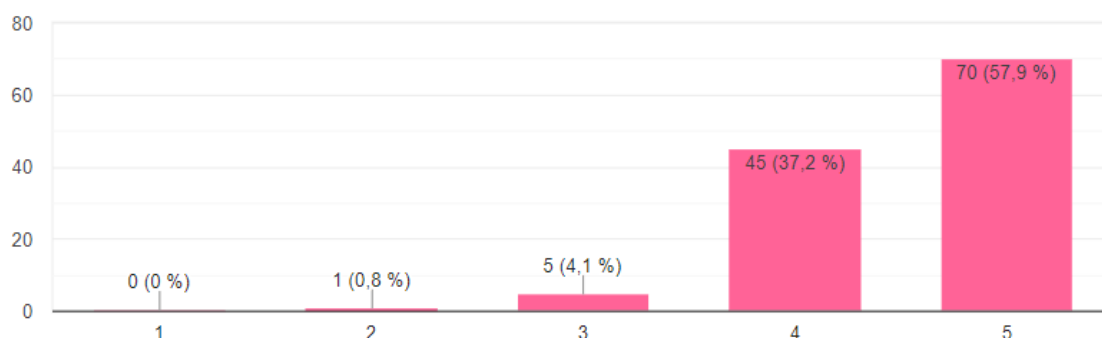
Grafikon 33. Tvrdnja „Lako prepoznajem kreativnost kod djece.“

14.9. Doprinos učenika kreativnoj nastavi

Vrlo pozitivni odgovori ispitanika proizašli su iz tvrdnje o doprinosu učenika u kreativnosti nastave. Ranije u radu spomenuta je važnost uvažavanja ideja učenika od strane učitelja pa je stav 70, odnosno 57,9%, ispitanika koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom da njihovi učenici doprinose kreativnosti u nastavi je pozitivan rezultat. Aritmetička sredina iznosi visokih 4,52 sa standardnom devijacijom koja iznosi 0,62. Učenici uglavnom doprinose kreativnosti u nastavi prema 45, odnosno 37,2%, ispitanika dok 1 ispitanik smatra da učenici uglavnom ne doprinose kreativnosti u nastavi. 5, odnosno 4,1%, ispitanika ostalo je neutralno na tvrdnju. S obzirom da se 95,1% ispitanika slaže s tvrdnjom, hipoteza 8 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) dopušta učenicima da doprinose kreativnosti u nastavi“ **se prihvaća**.

Učenici doprinose kreativnosti u nastavi.

121 odgovor

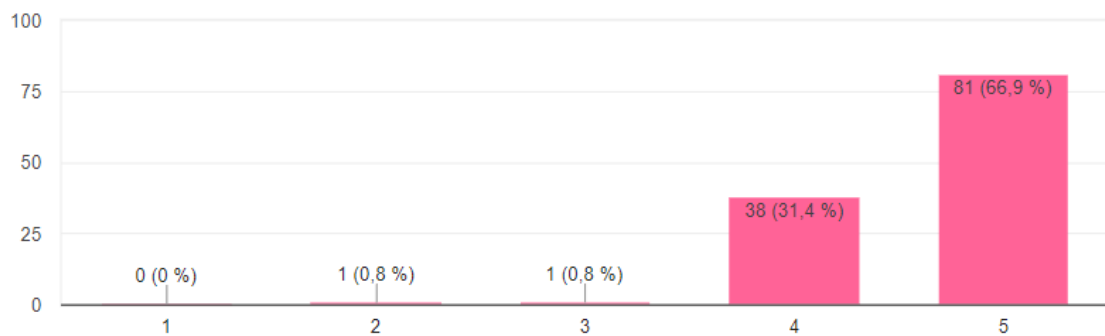

Grafikon 34. Tvrdnja „Učenici doprinose kreativnosti u nastavi.“

Sljedeće dvije tvrdnje odnose se na interes učitelja za istraživanjem o kreativnosti u nastavi. Prva tvrdnja glasi „Motivira me učenje i istraživanje novih metoda za rad s učenicima“, a druga „Želim znati više o kreativnim metodama.“ Odgovori ispitanika vrlo malo se razlikuju te aritmetička sredina ukupnih odgovora na prvu tvrdnju iznosi 4,64, a za drugu 4,68. Standardna devijacija za obje tvrdnje iznosi 0,55. Iz toga je vidljiva visoka razina interesa učitelja za edukacijom u području kreativnosti u nastavi. 81 ispitanik, odnosno 66,9%, izrazito motivira učenje i istraživanje novih metoda za rad s učenicima, a 38, 31,4%, ispitanika se uglavnom slaže s navedenim. 1 ispitanik zadržao je neutralan stav, a jednog ispitanika uglavnom ne motivira učenje novih metoda. Nadalje, 86, odnosno 71,1%, ispitanika ima snažnu želju za edukacijom o kreativnim metodama te 32, odnosno 26,4%, ispitanika nešto blaži interes za učenjem o kreativnim metodama. 2 ispitanika zadržala su neutralan stav, a 1 ispitanik nije pretežito zainteresiran za kreativne metode. Ranije je konstatirano kako su tek 22 od 121 ispitanika odgovorila potvrdno na pitanje jesu li se dodatno educirali u umjetničkom području. Kako bi se povećala prisutnost kreativnih metoda u razrednoj nastavi, interes učitelja treba biti usklađen s njihovom edukacijom. Nameće se pitanje imaju li učitelji dovoljno prilika za edukaciju te angažiraju li se dovoljno da bi se educirali u kreativnom području?

Motivira me učenje i istraživanje novih metoda za rad s učenicima.

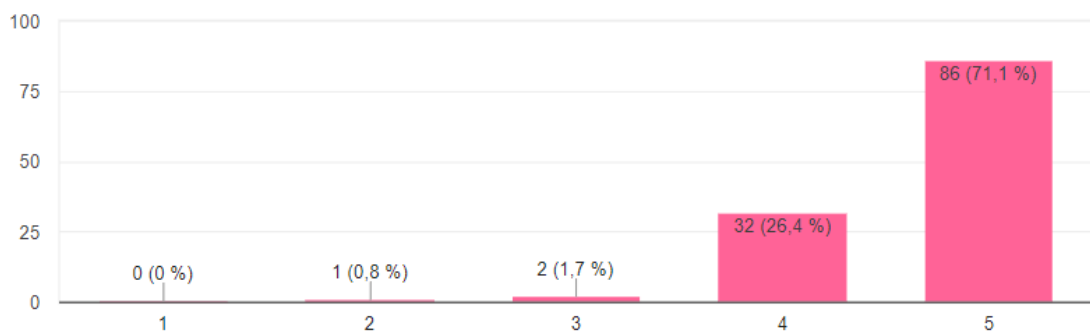
121 odgovor

Grafikon 35. Tvrdnja „Motivira me učenje i istraživanje novih metoda za rad s učenicima.“

Želim znati više o kreativnim metodama.

121 odgovor

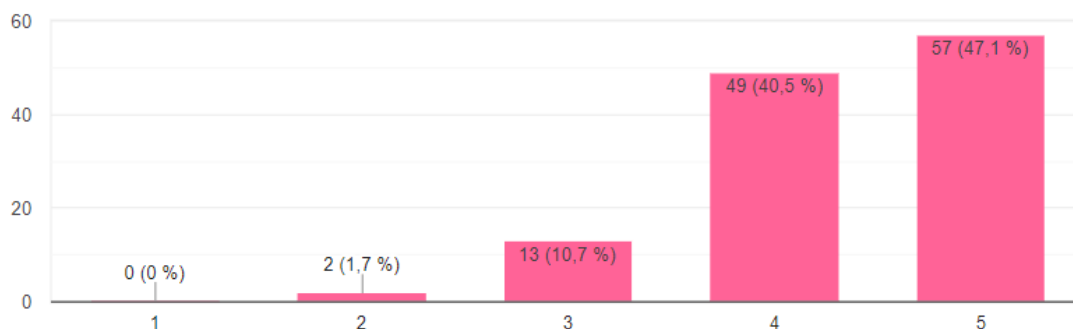
Grafikon 36. Tvrdnja „Želim znati više o kreativnim metodama.“

Do novih ideja za vođenje kreativne nastave može se doći kroz komunikaciju s kolegama. Različiti učitelji i nastavnici kreativno se izražavanju u različitim područjima stoga razmjena ideja može biti vrlo bogata i raznovrsna. Ispitanici su toga svjesni budući da aritmetička sredina 4,33 ukazuje kako ispitanici preferiraju prakticirati taj pristup. 49, odnosno 40,5%, ispitanika uglavnom razmjenjuje ideje za provođenje kreativne nastave, a 57, odnosno 47,1%, ispitanika maksimalno koristi tu mogućnost. 13 ispitanika zadržalo je svoju neutralnost na tvrdnju, a 2 ispitanika uglavnom ne razmjenjuju ideje za provođenje kreativne nastave.

S kolegama razmjenjujem kreativne ideje za provođenje nastave.

121 odgovor

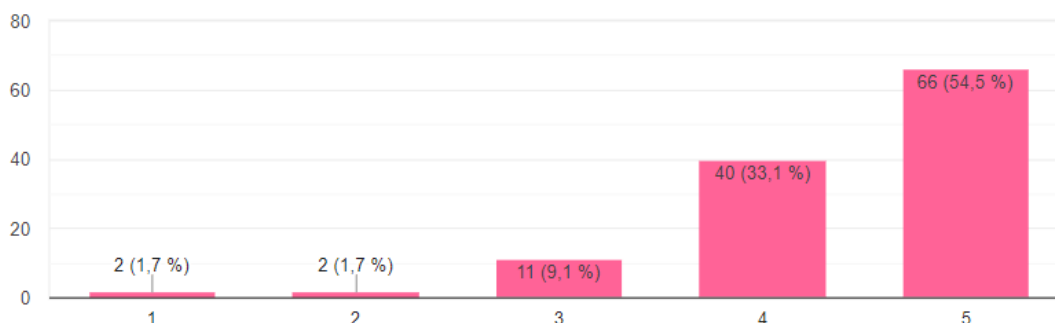

Grafikon 37. Tvrdnja „S kolegama razmjenjujem kreativne ideje za provođenje nastave.“

„Sva djeca imaju potencijala za razvoj kreativnosti bez obzira na to jesu li posebno darovita ili nisu tvrdnja“ je koja se provlačila kroz ovaj cijeli rad. Ispitanici se uglavnom slažu s tom tvrdnjom prema aritmetičkoj sredini 4,37. 66, odnosno 54,5%, ispitanika pronalazi ovu tvrdnju u potpunosti istinitom, a 40, odnosno 33,1%, ispitanika se uglavnom slaže s tvrdnjom. 11, odnosno 9,1%, ispitanika zadržalo je neutralan stav na tvrdnju dok se 2 ispitanika uglavnom protive i 2 ispitanika snažno protive ideji da je razvoj kreativnog potencijala moguć. Vrlo je važno da su učitelji koji vjeruju u mogućnost razvoja kreativnog potencijala kod svakog učenika, a takvih je 87,6% u ovom istraživanju. U suprotnom, metode za poticanje kreativnosti u nastavi ne bi imale smisla.

Sva djeca imaju potencijala za razvoj kreativnosti bez obzira na to jesu li posebno darovita ili nisu.

121 odgovor

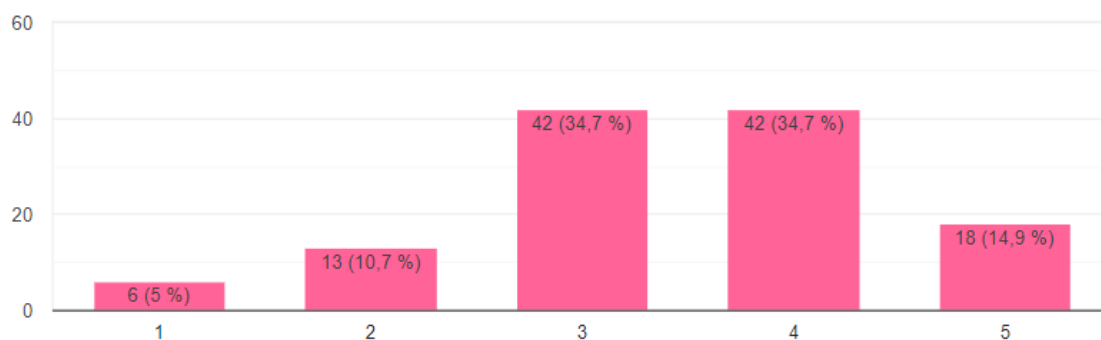

Grafikon 38. Tvrdnja „Sva djeca imaju potencijala za razvoj kreativnosti bez obzira na to jesu li posebno darovita ili nisu.“

Gotovo trećina ispitanika zadržala je neutralan stav na tvrdnju „Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture pomaže mi u poticanju kreativnosti u nastavi“, ali se druga trećina ispitanika izjasnila kako im kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture uglavnom pomaže u poticanju kreativnosti u nastavi. Tek 18, odnosno 14,9%, ispitanika kurikulum smatra vrlo vrijednim u poticanju kreativnosti, a 13, odnosno 10,7%, ispitanika ga ne smatra značajnim za isto. 6, odnosno 5%, ispitanika se snažno protivi tvrdnji i time smatraju da kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture ne pomaže u poticanju kreativnosti u nastavi.

Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture pomaže mi u poticanju kreativnosti u nastavi.

121 odgovor

Grafikon 39. Tvrdnja „Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture pomaže mi u poticanju kreativnosti u nastavi.“

ZAKLJUČAK

Svatko se sjeća bar jednog učitelja koji je izrazito volio svoj posao. To su učitelji koji vole učiti i poučavati, koji vjeruju u djecu i pomažu im da vide ljepotu i sklad u svijetu. Ovim istraživanjem htjelo se provjeriti koliko je takvih učitelja. Prije istraživanja bilo je postavljeno 8 hipoteza prema kojima se pretpostavilo da su takvi učitelji u većini. Na temelju istraživanja, utvrđeno je kako 82,7% ispitanika smatra sebe kreativnom osobom. Sukladno tomu, hipoteza 1 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) smatra sebe kreativnom osobom“ se **prihvaća**. Za kreativnu nastavu je također važna motiviranost učitelja za učenjem i istraživanjem, a prema istraživanju 97,5% ispitanika motivira učenje i istraživanje novih područja te se stoga hipoteza 2 **prihvaća**. Na temelju četiri tvrdnje ispitalo se razumijevanje pojma kreativnosti ispitanika. Na 3 od 4 tvrdnje većina ispitanika se složilo s točnim tvrdnjama o kreativnosti te prosječni postotak točnosti iznosi 66,6%. Premda rezultat nije visok, hipoteza 3 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) razumije pojam kreativnosti“ se **prihvaća**. Iz ovoga se može zaključiti kako bi edukacija učitelja o pojmu kreativnosti pogodovala. Nadalje, gotovo svi ispitanici, njih 99,2%, smatraju poticanje kreativnost važnim te se stoga hipoteza 4 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) smatra poticanje kreativnosti u nastavi važnim“ **prihvaća**. Dominantna većina, 84,3% ispitanika, smatra vlastitu nastavu kreativnom te se stoga hipoteza 5 **prihvaća**. Zatim, 96,7% ispitanika spremno je uložiti dodatan trud kako bi ostvarili kreativne zamisli u nastavi pa se slijedom toga hipoteza 6 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) je spremno uložiti dodatan trud u pripremu kako bi vodili kreativnu nastavu.“ potvrđuje. Hipoteza 7 koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) smatra da potiču kreativnost kod učenika“ se **prihvaća** budući da se 90,1% ispitanika složilo s tvrdnjom da potiču učenike na kreativnost svojim radom. Posljednja hipoteza, odnosno hipoteza 8, koja glasi „Većina učitelja (više od 50%) dopušta učenicima da doprinose kreativnosti u nastavi“ se **prihvaća** na temelju 95,1% ispitanika koji su se složili s tvrdnjom da učenici doprinose kreativnost u nastavi.

Provedeno istraživanje potvrdilo je kako učitelji žele i nastoje potaknuti kreativnost u nastavi likovne kulture i nastavi općenito. Premda većina učitelja smatra vlastitu nastavu kreativnom, uvijek ima mjesta za napredak te bi im zasigurno koristila dodatna edukacija o novim saznanjima u području kreativnosti. Bilo bi vrlo zanimljivo provesti longitudinalno istraživanje u kojemu bi se primijenio test divergentnog mišljenja na početku i na kraju školske godine među učenicima, a tijekom nastavne godine bi se poticala kreativnost u nastavi na temelju spoznaja najnovijih istraživanja. Tako bi se uvidjela važnost i utjecaj kreativne nastave na svakog učenika.

LITERATURA

1. Adir, J. (2007). The art of creative thinking : how to develop your powers of innovation and creativity. London and Philadelphia: Kogan page.
2. Arar, Lj. i Rački, Ž. (2003). Priroda kreativnosti. Psiholgijske teme, 12 (1), 3-22. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/12733>.
3. Arnheim, R. (1983). Victor Lowenfeld and Tactility. Journal of Aesthetic Education, 17(2), 19–29. <https://doi.org/10.2307/3332327>.
4. Bezić, N. (2021). Kreativne prostorne intervencije u nastavi likovne kulture. Varaždinski učitelj, 4 (7), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/261538>.
5. Bognar, B. (2010). Škola koja razvija kreativnost. Demokratsko društvo. <https://dokumen.tips/documents/skola-koja-razvija-kreativnost.html?page=1>.
6. Clabough, E. (2019). Second Nature: How Parents Can Use Neuroscience to Help Kids Develop Empathy, Creativity, and Self-Control. Sounds True.
7. Dacey, J. S., & Madaus, G. F. (1969). Creativity: Definitions, Explanations and Facilitation. The Irish Journal of Education / Iris Eireannach an Oideachais, 3(1), 55–69. <http://www.jstor.org/stable/30076685>.
8. Degmečić, D. (2017). Kreativni um. Zagreb: Medicinska naklada.
9. García Sempere, P. Montiano Benítez, B. i Tejada Romero, P. (2019). Investigación y docencia de la creatividad. Editorial Universidad de Granada. https://www.academia.edu/4608289/The_visual_creativity_thechniques_and_applications.
10. Gregory, D. (2015). Art Before Breakfast: A Zillion Ways to be More Creative No Matter How Busy You Are. Chronicle Books.
11. Huzjak, M. (2008). Učimo gledati 1 - 4, priručnik za učitelje. Zagreb: Školska knjiga.
12. Ishiguro, C. i Okada, T. (2022). How Does Art Viewing Inspires Creativity? The Journal of Creative Behavior. Volume 55, Issue 2 p. 489-500. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/jocb.469>.
13. Johnson, D. i Johnson, R. (2002). Learning Together and Alone: Overview and Metaanalysis. Asia Pacific Journal of Education, vol. 22 (1) 95-105. Preuzeto s:
14. https://www.researchgate.net/profile/David-Johnson113/publication/233042843_Learning_Together_and_Alone_Overview_and_Metaanalysis/links/543195680cf277d58e982b65/Learning-Together-and-Alone-Overviewand-Meta-analysis.pdf

15. Markulin, D.(2021). Umjetnička likovna djela kao poticaj likovnom izražavanju inkluzirane djece - studija slučaja. DHS 3 (16), 587-608.
<https://scholar.archive.org/work/stzrvk7vevbmnglpc4jux5one/access/wayback/http://www.dhs.ff.untz.ba/index.php/home/article/download/576/476>.
16. Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019). Likovna kultura i Likovna umjetnost. Zagreb. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/predmetni-kurikulumi/likovna-kultura-i-likovna-umjetnost/757>.
17. Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2011). Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Zagreb. http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf.
18. Miller, D. L. (2015). Cultivating Creativity. The English Journal, 104(6), 25–30.
<http://www.jstor.org/stable/24484423>.
19. Nyberg, J. (2016). Tangle Art and Drawing Games for Kids: A Silly Book for Creative and Visual Thinking. Quarry Books.
20. Rhodes, M. (1961). An Analysis of Creativity. The Phi Delta Kappan, 42(7), 305–310. <http://www.jstor.org/stable/20342603>.
21. Robinson, K. (2011). Out of Our Minds: Learning to be Creative. Oxford: Capstone.
22. Robinson, K. i Aronica, L. (2016). Creative schools: the grassroots revolution that's transforming education. New York : Penguin Books.
23. Rojas, P. i Marisol, E. (2012). La evolución del dibujo infantil. Una mirada desde el contexto sociocultural merideño. Educere, vol. 16, núm. 53, 157-170.
<https://www.redalyc.org/pdf/356/35623538016.pdf>.
24. Runco, M. A. i Acar, S. (2012). Divergent Thinking as an Indicator of Creative Potential. Creativity research journal, 24(1), 1–10.
https://www.researchgate.net/publication/8902778_Creativity.
25. Sato, O. (The hour glass). (2020). Nendo – What if?
(<https://www.youtube.com/c/TheHourGlassOfficial>) Youtube. Preuzeto na dan 6.8.2022.
https://www.youtube.com/watch?v=NsTO_xArWwo&t=151s&ab_channel=TheHourGlass.
26. Skender, L. I Karas, D. (2017). Učestalost i svrhovitost primjene igara u nastavi likovne umjetnosti. Život i škola, LXIII (2), 113-126. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/195183>.

27. Somolanji, I. i Bognar, L. (2008). Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima. *Život i škola*, LIV (19), 87-94. <https://hrcak.srce.hr/24067>.
28. Stevanović, M. (1986). *Kreativnost nastavnika i učenika u nastavi*. Pula: Istarska naklada.
29. Škrbina, D. (2013). *Art terapija i kreativnost. Multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji*. Zagreb: Veble commerce.
30. Thorne, K. (2006). *Essential Creativity in the Classroom: Inspiring Kids*. Routledge.
31. Zečević, R. (2020). Kreativnost kao sastavni dio nastave likovne kulture. *Magistra Iadertina*, 15 (1), 75-86. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/249856>.
32. Županić Benić, M. (2011). Uloga učitelja u komunikaciji djeteta s likovnim djelom. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. 144-155.
https://www.bib.irb.hr/839176/download/839176.uloga_uitelja_u_komunikaciji_djeteta_s_likovnim_djelom.pdf.
33. Županić Benić, M. (2021). Definitions and Beliefs about Creativity: Perspectives of Primary School Teachers, Students and Parents in Croatia. *Sodobna pedagogika*, 72(138) (2021), 3; 160-172. <https://www.bib.irb.hr/1154594>.
34. Županić Benić, M. i Vidović, B. (2018). Encouraging creativity in teaching art. ICERI2018 Conference. 7051-7058. <https://www.bib.irb.hr/pregled/profil/34264>.

Popis grafikona

Grafikon 1. Spol ispitanika

Grafikon 2. Dob ispitanika

Grafikon 3. Godine radnog iskustva u odgoju i obrazovanju

Grafikon 4. Završeni studij

Grafikon 5. Edukacija u umjetničkom području

Grafikon 6. Vođenje izvannastavnih aktivnosti koje su vezane uz umjetničko područje

Grafikon 7. Preferirano umjetničko područje

Grafikon 8. Umjetnička područja kojima se ispitanici aktivno bave

Grafikon 9. Najčešće korišteni izvori u svrhu provođenja kreativne nastave

Grafikon 10. Tvrdnja „Smatram se kreativnom osobom.“

Grafikon 11. Tvrdnja „Volim isprobavati nove ideje.“

Grafikon 12. Tvrdnja „Smatram se maštovitom osobom.“

Grafikon 13. Tvrdnja „Zanima me umjetnost.“

Grafikon 14. Tvrdnja „Potičem kolege na kreativnost svojim radom.“

Grafikon 15. Tvrdnja „Motivira me učenje i istraživanje novih područja.“

Grafikon 16. Tvrdnja „Kreativnost je sposobnost koja je urođena svakom čovjeku.“

Grafikon 17. Tvrdnja „Kreativnost je sposobnost koja se može razviti.“

Grafikon 18. Tvrdnja „Kreativnost osobe može se izmjeriti.“

Grafikon 19. Tvrdnja „Kreativnost se može primijeniti u svim područjima života.“

Grafikon 20. Tvrdnja „Poticanje kreativnosti u provođenju nastave likovne kulture od izuzetne je važnosti.“

Grafikon 21. Tvrdnja „Kreativna nastava najviše ovisi o učitelju.“

Grafikon 22. Tvrdnja „Kreativna nastava razvija pozitivne vrijednosti kod učenika.“

Grafikon 23. Tvrdnja „Kreativna nastava zahtjeva više truda u pripremi i provođenju od tradicionalne nastave likovne kulture.“

Grafikon 24. Tvrdnja „Vlastitu nastavu smatram kreativnom.“

Grafikon 25. Tvrdnja „Spreman/na sam uložiti dodatan trud kako bih ostvario/la kreativnu nastavu.“

Grafikon 26. Tvrdnja „Pri motivaciji i korištenju motiva za likovne aktivnosti koristim različite metode rada.“

Grafikon 27. Tvrdnja „Djecu potičem da sama otkrivaju mogućnosti likovnog izražavanja.“

Grafikon 28. Tvrdnja „U likovnu aktivnost uključujem poznata umjetnička djela.“

Grafikon 29. Tvrdnja „Djecu savjetujem kako da se likovno izraze.“

Grafikon 30. Tvrdnja „Djeca su kreativna na području na kojemu je kreativan njihov/a učitelj/ica.“

Grafikon 31. Tvrdnja „Smatram da potičem učenike na kreativnost svojim radom.“

Grafikon 32. Tvrdnja „Smatram da potičem eksperimentalnost u nastavi likovne kulture.“

Grafikon 33. Tvrdnja „Lako prepoznajem kreativnost kod djece.“

Grafikon 34. Tvrdnja „Učenici doprinose kreativnosti u nastavi.“

Grafikon 35. Tvrdnja „Motivira me učenje i istraživanje novih metoda za rad s učenicima.“

Grafikon 36. Tvrdnja „Želim znati više o kreativnim metodama.“

Grafikon 37. Tvrdnja „S kolegama razmjenjujem kreativne ideje za provođenje nastave.“

Grafikon 38. Tvrdnja „Sva djeca imaju potencijala za razvoj kreativnosti bez obzira na to jesu li posebno darovita ili nisu.“

Popis slika

Slika 1. Primjer dječjih crteža za likovni zadatak Geometrijsko drvo (Nyberg, 2016)

Slika 2. Primjer dječjih crteža za likovni zadatak Petlje riba (Nyberg, 2016)

Slika 3. Primjer dječjih crteža u Igri s igraćom kockom (Nyberg, 2016)

Slika 4. Primjer dječjih crteža u zadatku Crtež s pet točaka (Nyberg, 2016)

Slika 5. Primjer dječjih crteža u zadatku Što vidiš u mrlji tinte? (Nyberg, 2016)

Slika 6. Primjer dječjih crteža u zadatku Kompozicije s inicijalima (Nyberg, 2016)

Anketni upitnik

Kreativnost u nastavi likovne kulture

Poštovane učiteljice i učitelji razredne nastave,

pred Vama se nalazi anketni upitnik kojim se nastoji ispitati u kojoj mjeri učitelji razredne nastave razumiju pojam kreativnosti te u kojoj mjeri u svome radu ju nastoje potaknuti. Nastoji se ispitati i postoji li utjecaj godina radnog staža na razumijevanje pojma i primjenu kreativnosti te smatraju li učitelji sebe kreativnima.

Istraživanje provodi Lucija Solomun, studentica pete godine Učiteljskog studija s likovnim modulom na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom doc. dr. sc. Marijane Županić Benić.

Anketni upitnik sadrži demografske podatke te niz tvrdnji na koje odgovarate prema skali s obzirom na stupanj slaganja. U anketi nema točnih i netočnih odgovora, a Vaš je zadatak odabrati odgovor koji najbolje odražava Vaše mišljenje. Molimo Vas da na što manje pitanja nastojite odgovoriti neutralno. Za ispunjavanje upitnika potrebno je otprilike 10 minuta. Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno i u cijelosti anonimno. Odgovori se ni na koji način neće moći povezati s konkretnom osobom. Prikupljeni podaci bit će korišteni isključivo u svrhu pisanja diplomskoga rada. Vaše sudjelovanje iznimno je vrijedan doprinos u ovome istraživanju, pa Vas ovim putem molimo za suradnju. Naglašavamo da u svakome trenutku imate pravo na odustanak od sudjelovanja u ovome istraživanju.

Nastavkom potvrđujete da ste pročitali uvod i da ste obaviješteni o svrsi i postupku ovoga istraživanja.

Unaprijed zahvaljujem na vremenu i trudu izdvojenom za ispunjavanje upitnika!

Lucija Solomun

*Obavezno

1. Spol: *

M

Ž

2. Na praznu crtu brojkom upišite dob _____ (upisati broj) *

3. Godine radnog iskustva u odgoju i obrazovanju: *

a) manje od 5 godina

b) 5 - 10 godina

c) 11 - 20 godina

d) više od 20 godina

4. Završeni studij: *

a) dvogodišnji studij razredne nastave na Učiteljskoj akademiji

b) četverogodišnji studij razredne nastave bez pojačanog predmeta

c) četverogodišnji studij razredne nastave s pojačanim predmetom

d) petogodišnji studij razredne nastave s modulom

e) ostalo _____ (dopišite ako je potrebno)

5. Molim Vas, navedite pojačani predmet/modul/strani jezik ovisno o Vašem prethodnom odgovoru/vrsti završenog studija:

Molim Vas da prema sljedećim stupnjevima na skali od 1 do 5 procijenite slaganje s niže navedenim tvrdnjama:

1 – uopće se ne slažem

2 – uglavnom se ne slažem

3 – niti se slažem, niti se ne slažem

4 – uglavnom se slažem

5 – u potpunosti se slažem

Smatraju li se učitelji kreativnima	1	2	3	4	5
Smatram se kreativnom osobom.	1	2	3	4	5
Smatram se upornom osobom.	1	2	3	4	5
Smatram se strpljivom osobom.	1	2	3	4	5
Težim velikim postignućima.	1	2	3	4	5
Volim isprobavati nove ideje.	1	2	3	4	5
Zanesen/na sam onime što me zanima.	1	2	3	4	5
Smatram se maštovitom osobom.	1	2	3	4	5
Zanima me umjetnost.	1	2	3	4	5
Motivira me učenje i istraživanje novih područja.	1	2	3	4	5
Potičem kolege na kreativnost svojim radom.	1	2	3	4	5
Volim se kreativno izražavati.	1	2	3	4	5
Kreativnost je sposobnost koja je urođena svakom čovjeku.	1	2	3	4	5
Kreativnost je sposobnost koja se može razvijati.	1	2	3	4	5
Kreativnost osobe može se izmjeriti.	1	2	3	4	5
Kreativnost se može primijeniti u svim područjima života.	1	2	3	4	5
Poticanje kreativnosti u provođenju nastave likovne kulture od izuzetne je važnosti.	1	2	3	4	5
Kreativna nastava najviše ovisi o učitelju.	1	2	3	4	5
Kreativna nastava razvija pozitivne vrijednosti kod učenika.	1	2	3	4	5
Kreativna nastava zahtjeva više truda u pripremi i provođenju od tradicionalne nastave likovne kulture.	1	2	3	4	5
Vlastitu nastavu smatram kreativnom.	1	2	3	4	5
Spreman/na sam uložiti dodatan trud kako bih ostvario/la kreativnu nastavu.	1	2	3	4	5
Pri motivaciji i korištenju motiva za likovne aktivnosti koristim različite metode rada.	1	2	3	4	5
Djecu potičem da sama otkrivaju mogućnosti likovnog izražavanja.	1	2	3	4	5
U likovnu aktivnost uključujem poznata umjetnička djela.	1	2	3	4	5
Djecu savjetujem kako da se likovno izraze.	1	2	3	4	5
Djeca su kreativna na području na kojemu je kreativan njihov/a učitelj/ica.	1	2	3	4	5
Smatram da potičem učenike na kreativnost svojim radom.	1	2	3	4	5
Smatram da potičem eksperimentalnost u nastavi likovne kulture.	1	2	3	4	5
Lako prepoznajem kreativnost kod djece.	1	2	3	4	5
Motivira me učenje i istraživanje novih metoda za rad s učenicima.	1	2	3	4	5
Želim znati više o kreativnim metodama.	1	2	3	4	5
S kolegama razmjenjujem kreativne ideje za provođenje nastave.	1	2	3	4	5
Sva djeca imaju potencijala za razvoj kreativnosti bez obzira na to jesu li posebno darovita ili nisu.	1	2	3	4	5
Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture pomaže mi u poticanju kreativnosti u nastavi.	1	2	3	4	5

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)